

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА I — СВЕСКА IV

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
BURĐE
CRNOJEVIĆ

ЗА АПРИЛ

УРЕЂУЈЕ

КЊИЖЕВНИ ОДБОР.

ЦЕТИЊЕ,

КЊ. ЦРНОГ. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

1895.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ЗАРОБЉЕНИ ПЈЕСНИК.

Не гледа небо плаво ни осмјех сунца врела,
 У власти тмине и мрака заробљен пјесник стоји,
 А пред свијешлом мишљу овјенчаног му чела
 Као да и мрак старети и пред робом се боји.

Залуду ланци звоне и шерешом га тишише,
 Покорена је снага, али идеја није —
 Он само једно жели, он само једно иште :
 Свјетлост народу своме, слободу људи свије' !

Ни мрак, ни мемла хладна не руше вјеру јаку,
 Његово бл'једо лице небески осмјех љуби —
 Он сања и пред њиме, у најљепшем зраку,
 Богиња слободе св'јетле божанску химну шруби...

АЛЕКСА ШАНТИЋ.

НАМЕТНУТ ПРСТЕН.

НАПИСАО Лука Јововић.

„Ела моје дијете, та се здрављица наносио, немој да те губа оно, што си из мојијех рука изио и с мојијех преј попоса', — жени се: ја сам Бога молила, доклен сам те толикога маждрнца виђела, немој ми кућу ископат'?!“ — мољаше Стана Перишина свога јединца сина Луку — видиш, гронула сам, не могу већ ни из куће изаћи, а бога ми хоће се измета на оволико темеља, и ако није на здравље много чељади. Три пут починем виједром доклен донесем капљу воде, а огрђеле руке отежале, нијесам од њих капца ни леба уготовит', а молит' сваки дан узасобице туђе жене, образ ми пред очи пада!“

Е! ти ћеш ми право казат' да се женим! Све се жалиш, е не мож! а што те нагони да те човјек пита?! но кад не мож — а то је тебе вазда — привали у који од тијех кантуна, па зобљи, е ми оглода уши сваки дан цанарећи: жени се, жени! како те жвалице не заболе?! Женама, које те слушају и чине измет — дади по османик жита, ето га, захвалит' ономе који га је да, од три године, греде се под њим улецају, па дадни; вазда се за злого вијека бојиш е ће ти мањкат', нико ти неће рећ' — колико ни до сад, да си разурница. Руке ти нигда нијесмо ставили у кацу да ти чинимо прове, да га не прошкурлаш, ни пошли под бачзом, па ради на своју шију. А сјутра да коју узмем да ми се од ње кућа не мили, нијеси угодила, па да ти је сиједа брада до паса!“

Стана сиромашница врат у рамена настављај се људима: а зборите му од моје ви куће Бог и св. Јован, а ја обрљуга не смијем пред њим зуба обијелит', но ме би оцерка' на пасји онак, река' ми би што не би пас у масло полока', ништа се он не би устручава' поради тога што сам му ојађела мајка!

Људи су говорили, па и престали. „Сједи ти, жив био, ће сједиш, пази своје после и лијепо ти је, доклен ти нијесам ружно рекла', боље ти је о лијепојзи се окрпит', да не дочекаш што друго!“ био им је Лукин одговор.

Освану и велики четвртак 1812. како момци кроз Боку бијући се са Французом бјеху испогибали и прориједили се, то настале пуге ђевојке ка' планине. Богме не бјеху романтичне тако, да би могле плијенити каквог параграфлију, или дуплог доктора. ма ка' за у нас, када си их споручива: високе, опуне, једре, здраве, два багаша жита са земље на раме у једну руку га дигне, прије но би човјек река': што би.

Велики четвртак је код нас сваке године од великог значаја. Тај се дан причешћују само ђевојке. Пошто служба бива после подне, то оне у великим крдовима почну се скупјати пред цркву. Дан и ако није запрештајем, ма ти момчад не би та' дан цукнула послом у земљу за ниједне паре, но се лијено изодију, па се смијући гуркају улицама куда ђевојке пролазе.

Ова је љепша.

Није пего она.

Оној су очи мале.

Оној образи кратки.

Оној ува велика спрема главе.

Оној је нос изострен.

Она је мрка, — препиру се момчад, сваки хвалећи оно, што му је најмилије.

Прође и Анђа Андрина права ка' копље, на нас ка' гуштерица танка; сисе су јој набрекле ка' два грлина од тигве; образи: дуги, широки, а бијели ка' фој књиге. Ко је не бјеше прије гледао промислит' хџаше, да се је обојила; очи ка' у вола.

Чудне ждрљаке, говораху, благо томе коме у кућу улегне.

Лука чим је опта, поче намјештат капу на банду, ка' кров од куће; а сукат' брчиће, ка' реп од миша. Заврће му се у главу, да је иште, не бјеше према баби да се наставља људи да га нагоне.

Он ти право код Андрије

Ви не питате, вели Лука пошто пи ракије, а ја не кажујем што сам доша'.

Па нека си, добар доша'! ми немамо та' образ, ни хадет, да питамо поштене људе што долазе. Ја — поче Лука, а порумење до уши — ја сам доша', кад би ваша воља била, па да будемо пријатељи; они стари су ми већ сгресињали, ногама дошли у гроб, па се бојим, да се с њима не огријешим, па сам накан да се женим. Да ти се хвалим што имам и како — то знаду људи и ти.

Учиње се Андрији, ка̂да га љушти једном по турину да нико не види; да су на улици би друкчије долап обрнули, али му је у кући.

Е, мој ђетићу, могу ти рећ', да сам је икоме на кан љетос дат', бих и тебе, али и војвода, да ми је иште, који ми не зна ни ђе ми врата стоје, не бих му је да', па ако се бих и каја'. А није сам за њу приправио, што може бит' једне рубнице за та' пут, но ево велим доста је рано, ка' што јест.

Е нећу ти је дат', тако барем реци, да се не вотарим ову дијем ка' засапачка кучка!

Није то нећу! но тако ми крета у којим се крстим, и та' у манити лик не обрнуо, да се са мном калижи ма̂ло и велико, и ко чује и ко не чује, дијете је јучерање, у смокве, ако их дочека, напуња петнајесту, но пи ракије, пригни, није ризигај!

Нећу, но бих волио, да ме што помага', да сам ногу јутрос на два бијеле камата сломио, но што сам се довукова! направи ме јутрос лијепо — и с Богом.

Поче проштук кроз село. Ма што му је одговорио — говораху жене на воду — у зли час темани?!

А што? чећеш дађавољу, па да имам ванор, но се чудим с којим си се образом и довукова' пут моје куће! говори друга.

А, да му Бог помаже, баш му је онита оно, што је за њега! Никоговић збиља прекидени, у што је шмет узео, да иште онаквоме рођеноме Црногорцу Ђевојку — продужаваше трећа.

Треба сјећи дрво на спрам себе. Мисли, да му није море до кољена, но ђе има да риља, збиља хорјат погани! ласно ли ти је нечојка познат'? Стави пасју ногу под трпезом, она ће на трпезу! нека савије мало нос пред собом — тамо он! Зачагориле жене, свака са своје стране срамотећи.

У други петак по Васкреу исте године Лука ти се нареди, обрива, кубуре и нож пећки у пас, право на Вир. И Анђу посла отац са заовом и стрином да узме њешто робице.

Одвајући, и ово ми би требало, и ово, да бачим у скрињу, мањка јој талијер при исплаћивању.

А кукавичина што ћу, да ми има ко ово позајмит — рече Ђевојка стрини Гордани — докле пођем дома! да не би ти по несрећи имала?

Имам ја, како не! радосно повика Лука иза тезака, узимљући нечесову цркавицу за дома, једанак ћесу на пољану. Шест чврдијех вранцика: дранг! дранг! дранг! па с те стопе, и не враћајући дома, право код Андрије.

А да ја јопет за ону исту ствар, за коју приђе доходик.

Бога ми за то немаш рашта, нако да пенцаш ријечи у беспуће! Но што сам ти река', они дан, исте ти ријечи и данас понављам. А што ми би ти река' кад ти би ја каза': да ми се је ђевојка дала. „Ко на двије ноге чепље не воли, вели, никога од мене, и неће другога узет, па да би знала сиједе плетенице на ово огњиште плест. И примила је прстењ данас из моје руке на сред вирскога пазара, ту бјеше двадесет образа за божега свједока.

Неће то бит' истина море?! разгоропади се Андрија.

Истина истинска вала, питај кога хоћеш, па ја, ако лажем, да не будем поштени ђетић од поштенога разлога; а его њу лашту питате, таман њу исту ако мислите да што придижем.

Ђевојка у те батибоје бременом у кућу — хуј! хујкну од умора и почину робу на скрињу при одру. —

Анђе, ти се даде када без мојега тестира!

А коме, тата, за Бога?!

Коме те јади знали, који те никад не оставили за злога вијека!, сто те злијех нарока ћерало!!

А нијесам за Бога, нити бик у ову свијест, па да си ти ка' жаба губавица, и да сте ме из ове куће кршима ћерали. Не носим ја та' образ!

Јеси, како нијеси! но збор јуначки — сејекну Лука искрај пепељака — ка' змија из круга — Не срами се, би што би! Прстењ сам ти данас да' госредачко руке! Камо ти га, Бог ти више куће! Па ако је мало да придам.

Ти ми јеси позамио талијер — рече ђевојка и сва поблијеђе ка' рубина.

А јели ти позајмио рече Андрија, виђе да није чист поса'. Из куће пасја и ниједна истино! пси ти се мяса напотезали!! Псега или црну земљу, или ћу те на пасје корито пресејћи!! Лука, виђу да не шараш што збориш. Кад се је обетала, Бог да ми је иште, не бик је да без тебе, па да си нијеку ками мађупак, и срекња ти била! пошљи два чојка, па вод' пасјачину пут дома.

Лука ти два рођака сјутри дан за њу, бога ми довуци, то није било како друго. Дозва попа и кума да вјенчају у кућу. Ђевојка се раскуба, а исколачила очи: прођ' се од мене попе, попом те небескијем кумим!! Поп се не обзире, но чита, док поче: узимјеш ли ђевојко ти овога момка од добре воље и имаш ли љубав за њега? и т. д.

А не не, попе за Бога, убио ме и мртву, ја мислим видиш: никад га ни довијек, а је ли ће икога за хајтар божи?! Прођ се од мене попе, три пут те од неба до земље кумим! прођ се чоче од мене! а језиком пут њега: ља! ља! ља! ља! Поп скалупи ешитрахиљ с њим у торбицу. Ја се рече у ове после нећу пачаг' и вјенчават маниту ствар.

Лако ћемо — вели Лука — изађите ви колико ви је мука, е ћу ја с њом остати у кућу. Запаланга врата: тајт! Препаде се ђевојка, да јој не откине нос. „А хитај, попе, за хајтар Божи овамо! узећу га за Бога!“ Чим они у кућу, а она: нећу га никад ни довијек. Добро, добро вели Лука изиђите опет. А узећу га за Бога! Свадба окрши о најмањој, не би кокошка трошка.

Други дан Лука и Анђелија, осташе сами.

А што ти кће, да ми нос кидаш, и велиш не ћу га?! Та баница женска, да ти те је ктио Принцип узет! Ти нијеси јадна ни за оваквога никад била; но си се зачудила што те је нашло!, а по њој рукама и ногама: бап! бап! учињећу ја тебе, да ти топле воде залијевају, да не ваљаш ни Богу ни народу, скитачка вријежо! Зови мајку нека ти помогне!

Уби је нагрди. У тој кући није се вечерало ка' и у оста-лој. Невјеста се упљоштила, и изврнула на одар па јечи; Лука с полице досега' леба и с нога заложиио два пут па дурнуо кроз село; стара бије се пестима у преи, клиса по кући; „а у зли час ве саставила јаки Бог навико! Зоре дочекат неће! ево ми крв на кућу!“

Лука ту вече не долази. Кад се баба око поноћа утајга и захрка, Анђа хаљинице, те бјеху за њом послали сући кроз прозор, изађе те их покупи и димове.

„Жену и мачку не мож никад убити!“ завика Лука у јутру, кад дође и видије да нема Анђе.

Она кукавичина у Приморје, продаде оно робице, купи и обуче се у мушке хаљине; опиша косу на момачку, и право под Бар, да се укрца на вапор за Цариград, да иде код брата. Познадоше је наши, који тамо иђаху, те не би инако, но јој се ујак Андрија врну од пута, те с њом за руку, дома. Скупи се двадесет људи у кућу, те на Луку сваке прегрђене јаде: јеси ли ти при себе?! оли маћ' овакво чељаде на враг! безоберниче! оли да се с тобом свијет уклиња, и да извадиш нову на себе! Немој је таћ' да те змија не изије за језик! е Бога ми и колико је до њега — проговори стриц му Јово: ако је икад на врље погледаш у конат инада, да чујем ће плаче

или се коме пожали, Бога ми ти ништа неће лакше бит' за твоју хртаницу, но да си ону моју обрљугу мнатнуо, учињењу, да ти мекши постане но трбух, па се сад пази добро ако ћеш, немој рећ да ти нијесам казао. А ово ти не зборим ја, но из главе цијелога нашега браства.

А ти, ђевојко, та ти Бог да срећу, слуша' што најбоље мож. Имате на чем се мучит', ако ћете, није си могла у пунци дом за тебе уљећи, а није ве опет часов калабалак од чељади. Немој просут ову кућу.

Вала за твоју љубав, стрико — рече Анђа, и залеће се цвѣк! пољуби га у руку — остаћу, па ако ће ми дѹх на ченгеле извадит', и кучка да сам, ако не станем боље но би друга, само ако ми би ка' другој, на твој образ остајем.

И биће ти вала, не горе но другој — одговори Лука и пѣс био ако ти икад за ичем кундуриса' или мануо на тебе без дебеле кривице, само буди ти за мене и почитова' ме.

А, благо мене, промрмља баба, јутрос па за довијек! А, брајо Јоване, тебе Бог помога' на сваку прешу, ће ти највиша мука била!

Нека ти баба, но донеси ракије овамо.

Пише, и честиташе поново довођење невјесте.

Нико никад то двоје чељади не чу, да једно с другијем грке ријечи пребачи.

Хоћемо ли у дрва Анђо?

С ове стопе, кад превијем малога.

Хоћемо ли оно гноја избачит'?

Како не, требало је и до сад да смо га изнијели.

Би требало поћ' на Вир, да се узме соли, а и у млин не би с горега било понијет'.

Једно ми мјесто остави, а једно бирај које хоћеш, па пођи, пофермаваше Анђа.

Хоћемо ли починут'?

Боље би било да ово припрашимо, али како хоћеш.

Знаш ли, Анђо, како те страпацак за они прстењ и преварик?!
 Ма о томе смо се погодили да не зборимо.

А оли ме пољубит', дакле?

Ја хоћу, ако ћеш и ти мене.

СА МРАЧНЕ ПОЗОРНИЦЕ.

У рујоцвату младеначких дана,
Бјеше ми срце пуно чудних жеља:
Час хтједе хорду, а час коња врана,
Час опет бујно коло пријатеља.

Нестанка мисо летила ми свуда,
К'о шарен лептир по мирисном цв'јету,
Муњевни крили тражила је чуда,
И старе бајке у давном св'јету.

Кроз маглен простор лутала ми душа,
Тражећи слике из давнога доба;
Па упе снагу прегнућем да куша,
Дигнути старе јунаке из гроба.

.... И склопих очи; — а у тренут сами,
Сјевнуше муње иза трепавица,
И дух ми виђе у тој густој тами,
Старих јунака намрштена лица.

Ггледо сам силног под гримизним плаштом
Немању, гдје се о *јединству* стара;
И ту сам њега насликао маштом,
К'о првог онда мудраца и цара.

Слуш'о сам тресак *шамболских* капија,
И бојни поклич Србадије младе;
Глед'о сам сунце гдје над њима сија,
Ал' у трен смрче, .. за облаке паде.

Глед'о сам једно слабуњаво дјете, —
Уроша младог, .. сјетан, бл'јед у лицу;
У њедри к'о да слутње носи клету
И оком тражи *десиоша убицу*.

Глед'о сам *Лазу*, цара мученика,
 И вреву бојну по Косову црну;
 Ох, ово бјеше тако страшна слика,
 Да с' ње ми срце у њедри протрну.

Ал' оро — душа ни дрхтну ни трену,
 Нит' из тог мрака даде дигнут' очи,
 Газило ј' земљу крвцом орошену,
 .. Пловила у крв гдје с' највише точи.

Мирно у крви јунаке је глала,
 Дубљину свакој загледала рани;
 И још је *Павлу* тихо прошаптала:
 „Косовку чеки! .. Павле, не издани!“

Милоша виђех гдје *Мураша* пори,
 И виђех *браћу* што му вјерно оста;
 Посље га згледах гдје се самац бори,
 .. И пуче копље, — а он робом поста.

Глед'о сам лаве на смртније' мјука;
 Милоша, *Лаза* у последњем часу,
 ... Два, три пут махну крвникова рука,
 Ал' не чух трага јауку ни гласу.

... Ал' гледај тамо, што кроз румен први
 Зориног јава по Косову гази;
 И б'јеле скуте мрљави по крви,
 Кораца тихо, загледа и пази!

Косовка то је, што кроз ту страхоту,
 И ломно копље вјереника тражи;
 Док' ето *Павла* нађе у животу,
 Па рујним вином крјепи га и снажи...

И чух му гласак: „Бјежи, чедо гојно!
 „Хајд' српска ћери, из чемерна цв'јећа,
 „Крај стара оца твој је пао војно,
 „С неслоге паде царство нам и срећа!“

И у тој тами, у том густом мраку,
 Још даље душа лутала је моја;
 Док' спазих једну *заблисталу* зраку,
 Гдје сјевну јасно из несретна боја.

И тамо негдје *високо... високо*,
 Гдје сâм *ор'о* под небо се пење;
 Гдје људско једва и догледа око,
 Од тога зрака *затрешало* ст'јење.

...И ту ми душе доконо се санак,
 Отворих веђе, а вид оку врну,
 И спазих онет онај стари данак,
 И јасно сунце на врх — *Гору Црну*.

* * *

У рујоцвату младеначких дана,
 Бјеше ми срце пуно чудних жеља;
 Час хтједо ћорду, а час коња врана,
 Час онет бујно коло пријатеља.

Нестанка мис'о летила ми свуда,
 К'о шарен лептир по мирисном цв'јету,
 Муњевни крили тражила је чуда,
 И старе бајке у давном св'јету.

Ал' после оног сна у бистрој јави,
 И после оних дочараних слика,
 Срце ми само једног Бога слави,
 Оног', што чува *гњездо освешника*.

Одавно већ сам из обмане криве
 Сањарску душу виноу високо;
 Чувајућ' у њој успомене живе,
 Што створи машта у склопљено око.

И свег' се сјећам. К'о на знанца стара,
 Кад жељан хоћу да му видим лице,
 Њег' давно нема; — ал' га машта ствара,
 У трен кад' склопим об'је трепавице.

Не трним више ни сањарску бајку,
 Вјерујем само оно *што је било*;
 У прошлост гледам к'о *чедо у мајку*,
 Кад спусти главу на слатко јој крило.

Па и ја син сам такве једне мајке,
Прошлости наше славом опјеване;
 Хај, српска дјела нису измишљајке,
 Већ *бојне муке славом овјенчане!*...

И то што данас опија ми груди,
 И носи душу царством идеала;
 И *слашку шјесму* у срцу ми буди,
Прошлости је српска, њој нека је хвала.

Вјерујем у њу; — а будућност лети,
И брод се ближи све на домак циљу,
 Вјерујем и то, да ће *стићи мети*,
 Ал' кад' се браћа побрате у миљу.

Па када зрачак к'о у прасковорје,
Свеошће слоге заруди у миру;
 Пјевнуће наша поља и огорје,
 ... А ја ћу канут' ову *бојну лиру!*

Силџет.

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE

Стево П. Бешевић.

ЂURĐE
 CRNOJEVIĆ

ЗИГФРИД СИГУРД У НИБЕЛУНГЕ.

Пише проф. Л. Т. Перовић.

(Свршетак.)

Зигфрид је задовољан са судбином у Бургундији, али му није најпријатније, што је тако инокосан у туђинству, па се жури натраг у Нибелунге и за 24 сата ето га у Исландију, гдје опет показује своје чудно јунаштво: ту он веже старјешину вароши, који га не шћадијаше пуштати унутра, па га силом нагони да закључи: „сада јасно видим из ваших јуначких дјела, да с правом можете бити господар у земљи. Што год оћете ја сам готов урадити за вас, живот ми само спасите...“ Зигфрид му наређује, да му 1000 најбољих убојника нибелунгских одабере, а овај се од невоље живо заузимље и за час доводи 3000 бораца, од којих Зигфрид одабира само 1000 и ето га с њима право Хунтеру и његовој заручници.

Настао је час, када се Брунхиљда прашта са својом земљом; владу привремено повјерава својем ћеду по матери, узимље собом 2000 бораца, 86 дама и 1000 госпођица и пушта се к Вормеу заједно са својим заручником. Хунтер шаље Зигфрида наприје, да буде вјесник мајци и сестрици њиховог сретног доласка, али му се овај у почетку изговара; но, кад му напомену састанак с његовим обожаваним предметом — Кримхиљдом, радо се слаже: „наређујте што хоћете, ја вам отказати нећу и за љепотицу ту ћу вам службу извршити; како бих отказао оној ћевојци, која ми на сред срца почива!? Ма што ми за њу наредите, све сам готов урадити.“

И мајка, и браћа, и сестра, и рођаци — сви су се препали Хунтеру, мислећи, да је већ погинуо у Исландији. Дошао је Зигфрид. Све је обрадовао, нарочито радосно поздравља његов долазак Кримхиљда, хтјела би му предложит богати муштулук, али се сустеже, док Зигфрид прихвати: „кад бих ја имао и тридесет земаља, ипак бих радо примио дар из ваших руку.“ — Кримхиљда му дарива двије дужине браслетака, које он с благодарношћу прима, па их на истом мјесту другима раздаје.

Долире глас, да су се путници примакли. Мајка са шћерком и мноштвом народа излази на сусрет; није трудно преставити ону материнску и сестринску љубав, којом примају у наручја сина и брата. Таквим начином у Вормсу се састале двије ванредне љепотице: Брунхиљда и Кримхиљда, прва невјеста краља Хунтера, и Кримхиљда, која ће скоро постати невјестом Зигфридовом. — Весело краја нема.

Није Зигфрид заборавио ону напомену Хунтерову, коју му пред поласком као вјеснику рече, не може се устрпјети, а да му не примјети: „сјетићете се, краљу, ви сте ми дали руку, да ћете бити сагласни дати своју сестру за мене, чим се Брунхиљда појави овђе — шта би са заклетвом? вите, нијесам ја мало на путу главобољао.“ Наравно, и краљ своје обећање не пориче: позива ђевојку, каже јој у чему је ствар, а она радо своју руку пружа Зигфриду и пред свима очито загрли својега витеза — заручника. Мало за овим Брунхиљда за обједом загледала се у љепоту Кримхиљдину, занијела се њеним чаром, заројила се у њој завист и нехотично је горко проплакала, а плач свој оправдава овако мужу: „ја сажалевам своју сестру, што се удаје за твојег слугу.“ Хунтер је тјеши и открива његово поријекло; али је њој ипак тешко било гледати, гдје „Зигфрид у љубави с милом супругом сједи: нити осјећа у души љутине, нити злобе, него само чисту радост.“ Четрнаест дана продужују се свечани пирови, игре, пјесме и т. д. у част свадба двају младожења. Гости се разилазе. Зигфрид дарива све његове пратиоце богатим даровима, што их је донио из Нидерландије. Хунтер такође дарива своје и тим се свадбе обојице на најсвечанији начин свршише.

Зигфрид се спрема са својом невјестом кући, али при одласку показује своју несебичност: Хунтер му предлаже на дар многе земље и градове, али их овај неће, јер је овладао таквим даром, који му је дражи од свију земаља и градова. Да, узимље собом графа Екеверта и 500 бургунских витезова, а заједно с њима и 32 љепоте ђевојке!

Приближивши се кући, Зигфрид шаље пред собом вјесника, да обрадује своје домаће о његовом доласку. Сигмунд и Ута у усхићењу не могу дочекати тај момент, у ком ће загрлити своје ужељено јединче. Зигфрид долази, а стари родитељи росе га сузама радости; срећни отац испуњава своју свагдашњу жељу: меће сину круну на главу; витез се сада томе не противи и у присуству свију вазала прима вијенац и постаје господарем свију нидерландских земаља.

Девет је година од како Зигфрид краљује, па му је Бог дао сина, који је из љубави према Хунтеру и назват његовим именом. Сад је већ отац. Срећан је, задовољан је, али — мајка му је умрла, дуго је оплакује.

У нибелунском двору загонетно је нешто, како то Зигфрида и Кримхиље за дуго нема. Брунхиља сматраше Зигфрида за везала својег мужа, који је обвезан доћи, да га служи и нагони Хунтера, да га позове. Овај у почетку не пристане, а за тим попусти и пошаље по њ' вазала Гере са још тридесет људи, да поздраве Зигфрида и Кримхиљу и да их замоле, да дођу у госте. Треће неђеље посланици пристижу код Зигфрида и предаду му краљевску жељу. Кримхиља то једва дочека, ужељела се, послае тако дугог растанка, своје мајке, браће и рођака; па и Зигфрид нема ништа против, њима се придружује и стари Сигмунд, узеше собом још стотину војника, па се скупа пуштају на далеки пут. Унапријед су послали вјесника Хунтеру, да ће скоро доћи. Ута се радује доласку своје миле шћерке; Хунтер се радује доласку јединице сестре и својег витешког зета. радује се гостима и Брунхиља само што њено радовање тешко да је чисто, срдачно и по свој прилици она нешто шурује са лукавим Хагеном против Зигфрида. Хаген је већ успио да говори о дарекљивости Зигфридовој у овом тону: „па што? Дако је њему давати, кад кроз цио вијек он неће моћи своје добро. Разрати још како! благо нибелунско пало му је у шаке, па га је зграбио; ах, да ће то благо кад-год доћи у руке бургундске!...“ Како му драго, али гостима је приређен свечани сусрет. Особито је дирљив био састанак мајке са шћерју. Веселу није било краја.

Гдје је среће, ту је и несреће. Завист Хагена, а још више један непредвиђени случај — свађа снахе са заовом — Кримхиље и Брунхиље, — окрећу ствар наопако, што и бива жртвом на све стране јунаштвом и врлинама оглашеног Зигфрида, чије је срце препуно најхуманијим душевним цртама. Једанпут у разговору међу двије краљице поведе се ријеч: чији је муж бољи? који ли је достојнији да управља са два краљевства? Наступа прецирање, а иза овог, као оно обично, свађа и том ће приликом Кримхиља у јарости назвати Брунхиљу јараницом Зигфридовом, а да би ово потврдила, показује јој прстен, који је Зигфрид прве њене брачне ноћи скинуо с ње мјесто Хунтера. Сва у сузама, ова се жали своме мужу и тражи освету. Хунтер пита Зигфрида: да ли га је просочно својој жени, а овај му даје ритерску ријеч, да није и готов је то заклетвом

потврдити, али и Хунтер и браћа вјерују његовој невиности. Сада се Брунхиља обраћа Хагену за помоћ, а овај пакосни човјек одавна тражи начина како би смакао Зигфрида с бијелог свијета, па, кад му је баш сада запала згодна прилика, овако говори Брунхиљи: „зар да му ми његујемо његову наказну ђецу? ту је мало части за човјека! Он је успио, да се и над мојом госпођом изругива! Или ћу сâм умријети, или се он мора са животом раставити.“ Ето тако је ријешена судбина Зигфридова. Сва се браћа краљева противљаху таквој злосрећној мисли, а Хунтер добро памћаше она добра, која му је Зигфрид, урадио; али га Хаген умијаше задобити на своју страну: он му објашњаваше, какву ће грдну корист допринијети земљи смрт Зигфридова; колико ће се земаља додат бургундском краљу. Хаген му подноси унапријед скројени план, по којему мало још времена преостаје Зигфриду да живи.

Хаген приступа превари: заједно с краљем саопштава Зигфриду, како су саксонски и дански краљеви заборавили стару задану ријеч, кад су се, благодарећи великодушности Зигфридовој, ослободили ропства бургундског, па да су се са великом војском кренули на Бургундију, да освете стару увреду. Зигфрид се заносно ставља на расположење краљево против неблагодарних краљева. Хаген, наредивши се бајаги на војску, залази код Кримхиље, да се поздрави с њом, преставља се као велики пријатељ њена мужа и дознаје од ње највећи секрет: у какво се мјесто може смртно ранити Зигфрид. Ова му прича: на њекој гори Зигфрид је једном убио аждају, окупао се у њеној крви и од тада немогуће га је ранити, јер му се читаво тијело обукло у рожану облогу; али кад је из змијине главе лопнула крв и кад се јунак почео у крви купати, наједанпут слети му с липе на леђа међу лопатицом широки лист и то је оно мјесто, које није заштићено рожаном облогом. То и тражи Хаген, па, да би га лако могао уочити, чим би приступио својој подлој намјери, он моли Кримхиљду, да на хаљини Зигфридовој извезе малени крстић при том опасном мјесту, да би га тобож чувао у вријеме боја. „Танком ћу ја свилом — вели Кримхиља — извести малени крстић поврх аљине, али си ти, витеже, својом руком дужан уердно то мјесто чувати.“ Пошто су све нити већ распетене биле — Хаген се радосан враћа својим војницима, од којих већина и није знала каква ће бити та битка.

Сви су се дигли бајаги против непријатеља, а најхрабрије се креће Хаген са својом 1000 војника. Јављају се два вреника и говоре, да непријатељи желе мир. Хунтер се коварно сагла-

шава за мир и војске се почну кући враћати, само што се Зигфрид нерадо празно враћа са бојног поља, јер је жедан био бојне славе. У путу Хунтер предлаже Зигфриду, да иду заједно у лов у васку шуму. Из тог лова нам се Зигфрид ни враћати неће.

Пред одласком Зигфрид је свратио код своје жене, да се поздрави, ова плаче, каје се, зашто је открила Хагену тајну, кроји жалосну периспективу, прича сан, који на зло слути и свима се срествима користи, тек да одврати мужа од лова, али му не смије саопштити откриће тајне. Ето нам сада Зигфрида у лову, први међу првима, убија различиту звјерад: кабана, лава, дивљег вепра и т. д. Овако нам поема слика његову ловачку гибкост: „Пустивши се за међедом, на трку га стиже, хвата га жива, веже га за седло и дође под цбуном, гдје се бјеху окупили сви ратници. Ту одвеже меједа и, шале ради, пушти га на слободу. Мејед се у страху вртио тамо амо и учинио узбуну. За њим се пуште ловци са керадима, а мејед, окружен са свију страна непријатељима, пушта се право на Зигфрида, а овај га на мач дочекује. Посље лова краљ заказује ручак. Изнашају се свемогућа јела, али нити је вина, нит воде, а ни другог каквог напитка. Ово је одговарало плану Хагеновом. Сви су ожедњали, али... под густом лицом извијугани извор жужуће. Хаген упућује Зигфрида, да тамо жеђ своју хлађаном водом утоли, а он и краљ већ су скинули горње хаљине, остали су тек у бијелим кошуљама, како би лакше могли трчати, али Зигфрид, како се нашао, и с мачем и штитом претече их и први дође на извор, но из деликатности предлаже краљу, да се први наклони и да пије воде. Посље Њега и сам се сагне, а у то вријеме Хаген је већ одмакао његов мач и штит, узео копље његово, увребао свилени крстић на хаљини Зигфридовој и жестоко убџ копљем у то мјесто, док крв потоком бризне. Смртно рањени ритер још се осјећа јак, да се крвнику освети, отскаче од извора, окреће се мачу и луку — нема, само једини штит ваљаше се испод ногу његових. Зигфрид се лађа штита, баца га на Хагена, обара га, али није то удар са штитом, што и удар с мачем. Е, да је мача се могао докопати, не би му дужан остао. Нагли губитак крви ослабио је ритера, клонуо је, није се кадар ногу држати, већ се, као покошен, стропоштава на земљу. Лице је покривено смртним бљедилом, жалосно га је гледати, над њим се окупили сви војници, плачу и јадикују; плаче и краљ, онај краљ плаче, који је сам учествовао у подлој завјери: Зигфрид види краљеве

сузе: „која је фајда — вели му — да тужи онај, што је сам свему крив?! после смрти покајања нема. Укора је за таквог, а плач ће му вас траг оставити.“ Посред свеопштег плача и туговања потпуно се миран и задовољан осјећа Хаген, убије-ћен будући, да је велику услугу учинио краљу и отаџбини, па тим тјешаше и остале, као бајаги да их је тек овакав по-ступак ослободио од свију зала и невоља.

Жалосна је мученичка борба Зигфридова са смрћу; растав-љајући се са свијем, што му најдраже у животу бијаше, мисао му се зауставља на јединца сина, обраћа се жени и изнемоглим гласом завјештаје јој, да сву пажњу обрати на то, како ће јој син остати паметан и правичан, какав бјеше и он. Жену пре-поручује њеном брату — краљу и још би нешто рекао, али му смрт прекида ток мисли, језик је онијемии, срце се смрзло, очи су се затвориле — он је умро.

То нам прича поема о животу Зигфридову.

* * *

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

Нас овај јунак поражава својом необичном храброшћу, ритерском силом и прегнућем. Свуда избија његова чудновата урођена тежња к слави, при свакој згодној прилици оће да истакне своју окретност и гинкост. За тим свуда је великоду-шан, поштен без личног интереса, осим што га веже она ма-гијска ватрена љубав Кримхилди, што нас такође поражава: како се она зароји у срцу његову прије, него што је икако очима видио! — све су ово чисто ритерске црте, по којима ми гледамо у екземплар идеалног ритера; а капа невидимка, рожана облога и т. д. ти страшни атрибути, дају нам право гледати на њ, као на неко полумитско лице, слично руским богатирима.

— ** —

ИМИТАЦИЈЕ ГРУЗИЈСКИМ НАРОДНИМ МОТИВИМА.

I.

Од поноћи до сванућа
Под шатор се мирно сања,
Без мицања, без трзања, —
Од поноћи до сванућа.

Тек и у сну, ка' на јави,
Привиђења три ме прате,
Па час оду, час се врате, —
Тек и у сну ка' на јави.

Прво земног ништа нема,
Ох, та то је анђ'о сами,
Нит' ме дражи, нит' ме мами, —
Прво земног ништа нема.

Оно друго све се блиста,
Ка' звијезда, ка' зрак сунца,
Од њег' жешће срце куца, —
Оно друго све се блиста.

Оно треће и најдраже —
Ђевојка је црноока,
Име јој је Црногорка, —
Оно треће и најдраже.

Младости ми звјезда то је,
Љубави ми то ј' невенче,
Млада, чила ка' јеленче, —
Младости ми звјезда то је.

О, да ми је подић' дворе
 Бедемима опасане,
 Ту са њоме сладит' дане, —
 О, да ми је подић' дворе!

Па из срца њена врућа
 Црпио бих живот себи,
 Престао је љубит' не би'
 Од кад мркне до сванућа.

II.

Дража си ми и од сунца,
 Са шербетом ја те храним,
 А за себе што да марим? —
 Гледећ' само чаре твоје,
 Ситано је срце моје!...

III.

Славуј само ружу љуби,
 Он њој своју пјесму пјева
 И у пјесми о њој сњева.
 О љубимче руже бајне,
 Дај ми пјесме богодане,
 Научи ме пјеву твојоме,
 Да запјевам злату моме!

IV.

Ништ' на земљи стално није:
 Нит' брод морем вјечно броди,
 Нити човјек земљом ходи;
 Ал' ми срце тог' не зебе
 Кад те гледа поред себе,
 Јер с' не боји душа моја,
 Да ће ј' издат' љубав твоја.

Ж. Драговић.

ПАНСЛАВИЗАМ¹⁾

од професора В. Ламанског

ПРЕВОДИ С ФРАНКУСКОГ А. ВУКОТИЋ.

За вријеме ових посљедњих двадесет година, панславизам и размирица Грчко-Бугарска били су употребљени да се застраше Грци и ослабе историјске везе које их вежу са Русима. У савременој књижевности и штампи показиваше се јако узбуђење, понекад пуно увреда и мрзости; али народне симпатије вјековима створене леже дубоко у души народа и остају неизмијењене на обмане промјењивих новинара и разноврсних политичких партија.

Пишући ове редове позивам се, са осјећајем искрене захвалности, на успомене мога бављења и путовања по Грчкој 1864 године гдје сам у разним мјестима Мореје добио многе изразе пријатељства, благодарећи једино томе што сам био Рус. Сваки савјесни и паметни Грк врло добро разумије, да Руси не могу пристати на јелинизацију (погрчавање) Бугара, своје браће по пореклу и по вјери. Али то не значи, да ми морамо у свађама Грка и Бугара бранити свуда и увијек ове посљедње.

Вријеме је да просвјешћене класе Грчке разумно испитају ове словенске тежње (аспирације) које су назване панславизмом. Они ће видјети, да је све што је паметног и практичног, већим дијелом посљедица вјековног уцлива Грка на Славене и васпитања, које су им дали црква и источно царство, које су Грци достојно држали до посљедњег Комнена. Али од заузећа Цариграда од Латина до заузећа истог града од Турака, Грци су показали своју слабост у тежњи, да одрже првенство над хришћанским истоком и да очувају царство које је требало да служи као заштита слободе и независности источног хришћанства од латинско-германских нападаја.

Овај умјерени и разложени панславизам гледа са поштовањем и наклоношћу на све праведне и племените тежње грчке народности.

1) Овај је чланак изишао у „Revue Internationale“ који излази у Флоренцу.

Руси, којима се пребацивало због овог панславизма — држе, да ће вјерске, друштвене и историјске везе превладати над крвним везама, и да у многим приликама и одношајима интереси и тежње Румуна и Грка — наших једновјерника — више се приближују Русији него ли интереси и тежње Пољака, Чеха и Хрвата, који су тако горди и задовољни што се налазе у службу — запада и под окриљем Рима.

Да би избјегли сваки неспоразум, изложићемо овдје са потпуном искреношћу битке супротности, које дијеле Русе од Пољака, Чеха и Хрвата, поред свих симпатија, које нам улива заједница расе.

Што се тиче Пољака, ми смо у главном искрени пријатељи етнографске Пољске, а одлучни непријатељи историјске Пољске, која је само одрицање нашег народног уједињења. У погледу руске Пољске, зване код Пољака „*Конгресовка*“ била би, по нашем скромном мишљењу, неоправдана погрешка руске политике, одступити од главних начела програма *Николе Миљушина* а усвојити план *Маркиза Вјелопољског*, или томе што слично. С тога не бисмо никад савјетовали руској влади да затвори у Пољској средњу и вишу руску школу, и да поново уведе пољски језик у администрацији и по судовима. Русија — није Аустрија, која је цијела скрпљена из неколико различних „Пољака;“ — која нема никаквог јединства народног. Међутим ми не желимо никакво ограничење у употреби пољскога језика по црквама, позориштима новинарству и књижевности — једном ријечју у свима појавама друштвеног живота. На против, ми од свега срца желимо сваку слободу и напредак књижевности и народности пољској. У Пољској, с ове стране р. Висле, сразмјера становништва руског и литванског порекла врло је знатна, тако да би обвезна употреба пољског језика у јавној настави, администрацији и судству, била једна бесмислица и очигледна неправда. Пољска с оне стране Висле, насељена је с толиким мноштвом Јевреја и Њемаца, да би бесмислено било од стране руске владе, колонизирати (пољашити) ове многобројне поданике и насељенике царства, који нимало нијесу пољског порекла, и који имају велик интерес у тачном познавању државног језика.

Ми се од срца радујемо економном напретку руске Пољске, у којој се мора признати благотворни уплив уставних закона од 1864 г. односно сеоцког сталежа. Ми увјек брижљиво пратимо напредак пољске књижевности, која се појављује било у Варшави, у Кракови или у Познању, као и препорођај пољске

народности у Шлезии. Али одважно протестујемо против понашања Пољака у источној Галицији; јер су на жалост остали исти као што су и били, те нијесу ништа научили нити ишта заборавили. Од овог начина поступања Пољака према руској народности у Галицији не може се друго очекивати, него штетне и неповољне посљедице за саме Пољаке.

С нашега гледишта, сасвим лично и чисто академског, сањање о присаједињењу Варшаве са Краковом није сасвим неостварљиво. Међутим присаједињење Лавова Кијеву, приврженог Русији нераздвојним везама, могло би се једног дана обистинити. Онда наши Пољаци, одијељени од нас границама, могли би с потпуним правом развијати њихову народност и дати један званични карактер њиховом језику у свим круговима. Али уједињење Пољака Варшавских и Краковских са њиховом браћом из Познања, изгледа нам немогуће, ако се Пруска не би на то сагласила, што није сасвим вјероватно. Ниједан паметан Рус никада неће савјетовати својој отаџбини, да ступи у борбу с Њемачком због пруске Пољске, у којој је германизација велики успјех учињела.

Приступајући к Чесима, нема сумње, да њихова упорна напрезања, да побуде своју народност, неће задобити наше симпатије. Али ми нећемо тајити, да њиховој народној политици постоје изврсни правци, с којима ми Руси не можемо да се сложимо; а такође и у њиховим будућим плановима, постоје неке идеје, које кад би се оствариле, изгледале би нам сасвим непрактичне.

Ми морамо присуствовати на позорници растућег уплива најтавнијег ултрамонтанизма код Старо-Чеха. Он удаљава све више и више Ческу од Словенства, и баца је у мутни ток, у који у мало што се није утопила 1620 год., а од којег се почела срећом ослобођавати за владе Јосифа II-ог. Благодарени новоме упливу слободе и племенитости њихових првака, без да покажемо икакав знак мржње према Ческе народне странке, изгледа нам да Старо-Чеси као год и Младо-Чеси много полагају на историјско право Ческе краљевине. Ово полагање изгледа нам двосмислено, будући историјка посјећања ове врете представљају Ческу, као саставни дио њемачкога царства. Дочим, оснивајући се на право народности, ако се Чеси буду правично понашали спрема сјеверне Ческе, за коју треба непорочно признати да је постала Њемачка, задобиће пред свијетом право, да остали дио њихове земље учине славенским.

Може ли се озбиљно мислити, да ће се више од једног милиона Њемаца у Ческој, који граниче са силним царством њемачким — пуштити, да се заведу сјенком једне краљевине створене патриотским осјећајем мало застарелим.

Што се тиче Хрвата, они уживају потпуно наше поштовање и пријатељство у борби за своју народност, против Маџарског, њемачког и италијанског елемента у Угарској, Хрватској, Истрији и Далмацији; као год и за њихову трудољубиву радност књижевну и научну, која се развија у Загребу, особито за вријеме ових посљедњих двадесет година. Словенска култура и наука у опште за то ће јој одават дубоко признање. Али нас ожалосћавају њихови одношаји са Србима у Хрватској, Далмацији, Босни и Херцеговини. Хрватски патриоте занешени сањаријама и славољубљем, да увећају наслеђство уображене круне Звонимирове, дају жалосну помоћ невјерним и бесплодним покушаима да отргну народ Босанско-Херцеговачки од њихове старе цркве и народних центара. И тако постају оруђа својих сопствених непријатеља.

Овај аустријски панславизам, који сања сагласно несретним начелима Фр. Палацког, да се од Аустрије начини нека одбрана, с једне стране против Њемачке, а с друге против Русије, није ништа друго, него један вјештачки и неорганички производ, који нема никаквог разлога да постоји, нити има будућности; али у рукама Рима и Хабсбуржана служи, као моћни инструменат, ако се употреби на вријеме и с вјештином. Они га његују, кад им не треба, употребљавају, кад им је потреба; оштре га против Русије и против Њемачке. Правичност захтјева да се дода још и то: да од свију Словена аустријских, само галички Пољаци, али не и шлески, и то само владајућа класа, свештенство и племство — не маса народа, готови би били скоро увијек, као у крсташној војни напанути на Русију, под заставом папства и Хабсбуржана. Али милиони Чеха, Словена и Хрвата, без да говоримо за друге Аустро-Угарске Словене, не гаје ни антипатију ни мржњу спрема Русије, те и не желе отворену и жестоку борбу њиховог царства са Русијом. На против, по њиховим новинама, као и по искреним разговорима, види се, да мисле на неки савез Аустро-Угарске са Русијом и са Француском. Пољаци увијек осуђују са строгошћу ову наклоност к Москви своје словенске браће. Али, без да престану викати и љутити се на Русе, пошто зрело размисле, изгледа, да би били готови одрећи се од остварања њихових уврћених идеја, помоћу Аустро-Угарске, и то је сасвијем разумљиво. Својко становништво за

падне Галиције добро познаје положај пољских сељака у руској Пољској, и не показују никакво непријатељство према Русима и њиховом Цару. Они се такође нимало не заносе, по примјеру интелгентних класа, ни конституцијом од 3 маја, ни златним вијеком Сигисмунда, нити старим границама, које се пружаху с једнога мора на друго. У очима ових класа равнодушност народа према овим чаробним ријечима, по свој прилици, нема велике вредности. Али особито је важно то, што за вријеме кримскога рата и мало после мира учињеног у Вилафранки (1862 до 1863), онда кад у Француској владаше Луји Наполеон, Аустрија спремаше пројект, да отргне краљевину Пољску од Русије. Данас ни Француска, ни сама Италија и Шпанија, ови нови савезници Аустрије, не би јој могли нимало користит у овој ствари.

Не преостаје јој друго, него само да рачуна на свог главног пријатеља и савезника Њемачку. Али године 1854, Бизмарк који онда бјеше пруски амбасадер у Франкфурту, мишљаше, да је корисније, ако се Пољска одузме Русији, па да се присаједини Прусiji, мора се сумњати, да ли је, пошто је постао канцелар њемачког царства, више мислио да користи Аустрији или Пољској. Назад кратког времена, стари противник њемачког уједињења, Константин Франц, изложио је своју најмилију идеју, која се састоји у томе: да се на један лаки и јевтини начин умањи Русија, придруживши Варшаву и Вилну Прусiji, а Кијев Аустрији. Племенити новинар нада се да неће оставити овај свијет прије него види овај предлог остварен. Комбинације ове врсте о судбини Посљке, тешко да ће обманути исте галичке Пољаке; и не могу друго допринијети (комбинације) него зближење посљедњих са другим Словенима аустријским, који никако неће да чују о прекиду добрих одношаја са Русијом.

(Н а с т а в и њ е с е.)

* * *

На овом сам мјесту стај'о,
Скривен плаштом нојце тије,
Где већ давно грешних људи
Корачила нога није;
Где не цвате мајске руже,
Нит' поточић гору шара;
Нит' извору славуј слеће
Да се с њиме разговара. — — —
Две.... три умке овде само....
Вире поврх густе траве;
Ко зна кад се њима смркло
И докле ће да бораве...?
Дав д' се грешник какав тешки,
Опрости свога јада?
Ил' је можда цветак бајни
Увенуо за свакада?...
Ил' је злоба двоје млади,
Завитлала туђем крају....
Па ту вечни сан бораве
У леденом загрљају? — — —

*

.... Сад тек кадгод с ових умки,
Зајауче јато сова....
А вечност их брижно чува —
И без плоча и крстова....

Петроград, 10 Марта 1895.

Васа Ешкићевић.

САЌИЈА — МУНИ.

(ЛЕГЕНДЕ О БУДИ).

НАПИСАО Шире, ПРЕВЕО С РУСКОГА Марко Драговић.

(Паставак.)

ГЛАВА II.

Сидартин пустињачки живот. Сидарта налази пут ослобођења

Сидарта је продужио пут не осврћући се натраг. Кад се је толико одмакао, да није могао више чути топот коњскијех копита; кад је рујна зора освијетлила неке сиромашне, мале варошице, које су се биле пригуриле при некоме каменитоме брду, Сидарта је уздахнуо као никад до тада. Не владајући више ничим, држао је, да је сасвијем слободан. Ништа није стојало међу њим и истином, коју је тражио с највећим прегнућем на тешкоме путу самопожртвовања. Он је отишао код једнога трговца, те је промијенио своје царско ођело за жуту пустињачку аљину и узео је просјачку чашицу, те се је ријешо, да живи од милостиње. Пошто је прогостио код неколико брамина, ступио је у школу код најзнаменитијега између њих, Арата Калама, код којег је било три стотине ученика. Кад се је Сакија-Муни први пут показао у томе скупу, сви су обратили на њега особиту пажњу и сви су се обрадовали његовоме доласку — толико је предивно и божанствено било његово лице. Али он није ни на кога обраћао пажње, него је, задубљен у своје мисли, слушао науку свога учитеља. Кроз неколико времена Сакија-Муни рече себи: „Наука овога брамина не ослобођава потпуно; он учи само како ће се олакшати теготе живота. Срећа коју он ниште материјална је, а његов бог — бог је тјелесни. Он само за часак уздиже човјека, па га опет бача у коловрат мука. — Ја тражим виши покој, мир, право и истинито уточиште, побједу над временом и простором“.

Пошто није код брамина нашао оно што је тражио, ријешио се је, да отиде у самоћу и да проводи пустињачки живот. Он се је удаљио на гору Пандава, у земљу Магадхаску, и населио се у једну пећину. Та пећина налазила се је под сјенком дивљих смокава. Ноћевао је на траву, трпио је ноћне и јутарње студени. Ранио се је сиромашком раном, коју су му као милостињу доносили околни, сиромашни сељаци. Кад би ноћу чуо завијање шакала и рику тигрова, размишљао је о човјечанским страстима и о средствима, којијема би их могао обуздати. Кад је с брда гледао на спавајућу земљу, размишљао је о свему што живи на њој. По који пут би остао занешен таквим мислима све док би се појавила румена зора.

Тада би, пред рађајућим се свјетилом, свршио обред умивања, по обичају риши, и молио оно Сушгаство које је над Сушгаствима да му даде унутрашњу свјетлост. Али још није долазио ни до каквога закључка.

Једанпут, кад је био у путу к некој вароши, срио је неколико факира, који су мучили себе најстрашнијим мукама. Једноме се бјеше рука осушила и укочила, због тога што није никад њом кретао; други бјеше пробод трбух гвожђем; трећему бјеше изгорела кожа од сунца и бјеше ослијепио. Ти несретници су мислили да ће подићи дух, мучећи тијело. Сакија-Муни жалостиво је гледао на њих, па им је рекао: „Ја сам онај који тражим истину, па ми одговорите, браћо моја, зашто к великим мукама живота ви придајете још друге.“ Они му одговорише: „За то да душа наша достигне преславне сфере и величине, које превасходе сваку мисао. Ми примамо на себе ове муке, да постанемо богови.“ — „Па кад се ослободите од ваших тијела, оћете ли онда бити за вазда сретни?“ „Не, само је један Брама вјечан. Ми ћемо се опет претворити и опет продужити живот.“ — „Па онда зашто уништавате ваша тијела за радости, које тако брзо пролазе и које нијесу ништа друго него сан?“ „Ако ти знаш што боље од овога, кажи нам, а ако не знаш, онда нека буде мир с тобом.“ Послије тога Сакија-Муни отиде с пуним срцем туге. „Људи оће да живе, а не смију љубити живот, но муче себе жестокиим мукама. Они умртвљавају своја тијела и не могу да угоде својим жељама. Не, пут к спасењу није у томе безумноме аскетизму. Ја га морам искати у новој самоћи постом и дубоким размишљавањем.“

И до данас у Индији, кад човјек оће да остави овај свијет, да се посвети аскетизму, или алхимији, говоре: удаљио се

је у шуму. Њега нестаје између људи и за дуго времена нико га не виђа.

Тако је учинио и Буда. Он се је удаљио у шуму Урувилва. Тамо, под сјенком дрвећа, почео је опет размишљавати о путовима судбине, о науци, о тајнама мучења, откуда све бива; о тајнама мрака, куда се све враћа, о животу који виси међу њима двома, као дуга свјетлости између два облака, који представљају на небу ваздушне куле, и величанствене колоне; поглед игра по њима, али се оне вазда мијењају и у брзо их сасвијем нестаје. Кад се све то тако мијења и умире, како оно што је у човјеку, тако и оно што је око њега, онда ће можемо наћи оно што вјечно траје, што се не може промијенити, што не може умријети? Ће можемо наћи велики свијет, уточиште, пристан у океану онога што постоји? По кад кад долазили су к њему два ученика, који су вјеровали у њега, због тога што су чули његову расиру с браминима, и питали су га: „Јеси ли нашао, учитељу?“ „Не још, — одговарао је Сакија-Муни, — дођите послје једне године.“ Године су пролазиле и царевити-пустињак добро се је промијенио од строга поста и размишљавања. Његово мршаво лице постало је као прозрано, готово ефирно, а широке очи свијетлиле су се неком надприродном свјетлошћу.

У сусједству с њим живјаше један земљорадник. Његова жена Сујата често је гледала Сакија-Муни ће сједи непокретно под неким дрветом. Видећи његово свијетло чело, величину и њежност његових небесних очи, држала га је за шумскога бога. Једанпут је дошла к њему, клекла на кољена пред њим, и дала му млијека и колачића. Сакија-Муни, који није већ три дана ништа јео, примио је предложено јело и, пошто се наранио, осјетио је да му се повратила снага. „Јеси ли ти бог,“ запита га женскиња, „и јели ти по вољи мој дар.“ — „А зашто си ми ово донијела?“ запита Сакија-Муни. — „За то што сам дала обећање, да ћу ти ово донијети, ако ми се роди син. Сад имам сина и живот је мој благословен.“

Мудрац узе дијете к себи и метну своју руку на његову главу па рече: „Нека се продужи твоја срећа сестро моја: ти си ми повратила живот. Но збиља налазиш ли ти да је пријатно живјети? Зар си ти задовољна твојијем животом и љубављу?“

— Многоуважени пустињаче — одговори Сујата, срце моје није велико. Неколико капаља росе не могу наквасити шуму, али могу напунити чашицу лотоса. Ја сам задовољна

кад видим, да се сунце мога живота излива у радостима мога сундруга и господина и у његовим ласкама к моме ђетету. Смирено вјерујем свему ономе што се збори у књигама, вјерујем мудрости онијех, који су разговарали с боговима, и који су знали химне и чари и све путове добродјетели и мира. Таквим начином вјерујем, да добро постаје од добра, а зло од зла. Зашто да не вјерујем и у загробни живот? Може бити, да је он бољи од овога земаљскога; познато је, да од оризовога зрна израсте стабло са пет звјездастих цвјетића. Ако мој муж умре ја ћу изаћи на његову ломачу; због тога што је написано, да ће индијанска жена, која тако умре, прибавити души мужа свога по стотину година блаженства за сваки влас своје главе. Због тога, ја се не бојим и живот је мој срећан. Али ја забораваљам друге животе, који су пунани невоља и несрећа. Нека се над њима смилју богови. Што се мене тиче, ја се смирено старам, да чиним добро, како га разумијем; покуравам се законима и вјерујем, да ће доћи оно што мора доћи.“

Сакија Муни одговори: „О жено, ти учиш онога који учи друге, у твојој простој вјери више је мудрости него у самој мудрости. Буди задовољна што не знаш о њој више, јер ти идеш по путу добра и дужности. Расти, о цвијете, с твојим милим синчићем под мирном сејевком. Јака свјетлост истине није за њезине листиће, који ће се разрасти под другим сунцем и подићи к небу своје увјенчане главе у другоме животу. Не мораш се ти мени клањати, него ја теби, о жено, предивна срцем!.. Ти си у незнању познала истину као голубица, која се враћа на позив једине њезине љубави! На теби се може виђети зашто у човјека живи надежда и како може човјек, по својој жељи, зауставити коло живота. Буди благословена и нека те благослов прати у животу. Нека се и ја удостојим да свршим задатак свој, као што си ти свршила твој. Онај, кога ти држиш за бога моли те, да му пожелиш, да испуни ту своју задаћу.“

„Нека буде по жељи твојој,“ одговори она и узе дијете из његових рука које бјеше пружио своје ручице к предивним очима мудраца. — Сакија Муни, подкријепљен раном, крену се к овима мјестима, где је морала саћи истина у душу његову.

Он се је удаљио у глуху дубину Урувиљске шуме, где га неће нико узнемиравати и где и најоданији ученици његови неће знати за њега. Он се је населио на једноме брду, које се је налазило усјед дивне шуме. Одатле је видио излазак сунца над плаветнилом океана а тако и његов залазак. Дивљи

звјерови, који су тумарали око брда, а који нијесу смјели таћи пустињака, чували су га од доласка људскога. Разговарајући се само са вјетровима, са зором и звијездама могао се је удубљавати у самога себе. Једанпут размишљајући под једном великом смоквом рече сам собом:

„Смрт излази из живота, живот из рођења, рођење из жене. Кад би човјек утишао све чувствене жеље, онда би се подигао над свијема превратностима у опсег чистога разума ће је све вјечно и непромјенљиво. Сав видими свијет, све што се рађа из чувствених жеља — није ништа друго до машта, ткиво фантазије. Кад би човјек постигао висину чистога разума, онда не би био привезан к стварима овога свијета више, него што се држи капља дажда при лотосовоме листу. Он би прозрио у невидими свијет узрока и вишега мира и поштења... Да, ускликну даље, ја сам нашао пут ослобођења, пут који уништава домашај преселења, пут који човјеку даје владу над свеопћим знањем, пут безбрижни и мирни, слободни од сплетака и лукавства злога демона, пут који води у град Нирване. Ја ћу га проутовати до краја, па ћу га показати људима.“

Та мисао, која се засвјетли у његовој глави као муња, освијетли му и откри сву васељену. Од једанпут он прозре у сва три концентрична свијета: свијет материјални, у којему ми живимо, који је пуан мрака и невоља; свијет који је над звијездама, у коме се крећу душе од таме к свјетлости; и свијет чистога разума, који обухвата и провијава оба прва својим животом и зрацима као средиште и обим — почетак и свршетак свега.

(Наставиће се.)

О ПОДЈЕЛИ РАДА У ПРИРОДИ И ЧОВЈЕЧЈЕМ ЖИВОТУ.

НАПИСАО Е. Хекле, ПРЕВЕО Ј. Кујачић.

(Посвећујем свом милом брату Николи (Ник. Корјенићу).)

Многим ће се, може бити, чудновато и сасвим излишно учинити, што сам изабрао предметом природно-научног одјељка питање о подјели рада, што је из искуства у свакидањем животу свакоме добро познато. Бацимо ми само један поглед ма на какву културну државу опазићемо, да се подјела рада јавља као врло снажна културна чињеница. Ово се особито опажа у разноликом раду веома великог броја лица, која заједнички теже једној опћој цјели и иду за тијем да изврше један исти посао или рад. Принципи је овај очевидно, сигуран темељ, на коме се зида благодатање и моћ цијелог друштва.

У свакој радионици, фабрици и у опће на сваком мјесту, јавља се цјелисходна подјела разних радова међу великим бројем раденика као први гласник правог напретка у предузетом раду. Исто тако и по одношају у цијелом развиту културног живота човјекова подјела рада има тако великог значаја, да би се могли користити извјесним степенем овакве подјеле рада као мјерилом успјеха у човјечјој цивилизацији. Дивљим народима, који још и сад чаме у дубоком мраку, не достаје заједно с културом и подјела рада, или се она ограничава, као у већине животиња разним занимањем оба пола.

Главни узрок огромног успјеха, који је постигао културни живот за посљедњих педесет година, лежи у необично високом положају сувремене подјеле рада, а особито у округу природних наука са својим практичним примјенама. Сувремена наука са својим микроскопима и инструментима, трговина и дубоко умствовање са својим гвозденијем путовима и телеграфима, најпосље сувремена војна са својим громогласним и ватреним справама и оружјем — све је то могло постати једино благодарећи веома усавршеној подјели рада нашега времена, кад свака справа, сваки инструмент, свака машина изазива разне врсте рада стотине људских руку. А колико ли је, зах-

ваљујући томе, поникло у наше дане нових радова и заната; како ли су ови посљедни сасвијем друкчије утјецали на продукте савременог рада, особито на карактер работника и занатлија!

Паралелно с таким ошће познатим начином подјеле рада постоји и у природи каогод у човјечијем животу цијела поворка особенитих облика те подјеле; ови су облици у вишем степену врло важни, али се некако сви обично игнорирају и испуштају из вида:

Да, ма како да је то чудновато, ипак се мора признати, да су најважније и најпространије појаве подјеле рада сасвим непознате већини људи и да су у новије вријеме откривене једино огромним радом и напрезањем цијелог реда природњака.

Овамо иду таки облици, који се називају у науци развићем или диференцирањем, стручношћу или специјализацијом, најпосље полиморфизам појединих индивидуа или дивергенцијом (различношћу) карактера.

Моја је намјера да овом кратком својом ријечи обратим свеопћу и потпуно заслужену пажњу на неке тако мало познате појаве у подјели рада, јер је веома потребно упознати ове појаве, па тек онда да се појми и разумије човјечији живот.

Најприродније је овдје започети начином тих узајамних радња и појава, које сретамо међу животињама, аналогно најближим познатој подјели рада у човјечијем животу. Јер овдје као и у многим другом случају, оштри природњаков поглед докучује, да се одношаји, који постоје у људском животу, понављају и међу животињама. Овдје морамо примјетити, да најпростији облици животињских одношаја помажу нам, да као што треба сватимо таке но далеко развијеније и замршеније облике људске. На жалост, истина, још се и данас на далеко шири предрасуда, која у појави човјековог живота гледа нешто особито, што стоји ван природе и тијем одриче могућност срањивати са сличнијем појавама у животињском животу. Без обзира на таке предрасуде, знање, које гигантским корацима напријед иде, сваким даном раскида све више и више вјештачки оквир, којим се човјек оградио; на тај начин дозвољава посматраоцу, да јасно види, да је човјек поред свег свог високог развића и савршенства такав организам, чије је својство у ошће така организациона конструкција, животни рад и постанак му као и у осталих живих створова. Ти вјечни и неизмјењиви закони, који заузимају веома угледно мјесто у животу биља и

животиња, управљају цијелим човјечанством у његовом прогресивном развићу.

Резултати подјеле рада, које виђамо свуда у природи, поглавито могу служити за потпомагање те мисли просто зато, што у човјека и у животиња виши степен савршенства непромјенљиво зависи од високо развите подјеле рада. Има много врста животиња, у којих се подјела рада међу љубављу удруженим индивидуама ограничава, као у дивљака, разним занимањем полова у најпростијем социјалном облику — браку. С друге стране можемо срести многе облике и у других животиња, у којих подјела рада међу удруженим индивидуама стоји на тако великој висини, да се с правом приближују организацији виших социјалних облика, који се зову државом.

Најзнаменитија така држава животињска јест монархична држава у чела; на челу тој држави стоји царица, коју можемо с правом назвати матером цијелога роја. Овај се састоји из 15000—20000 радилица и 600—800 трутова. На вриједним радницама оснива се све бреме и сва тешкоћа; оне бране и чувају благостање и напредак цијелог роја, сабирају цвјетни прашак, куне мед и восак, праве сатове и васпитавају младе (пчеле) и т. д. На против лијени трутови, који чине свиту царичину, проводе живот као и она једино у наслади и задовољству узимајући на се једину бригу — да одрже ред.

Економско стање и врло знаменити социјални поредак у пчелињем животу, мислим, да је толико познат, да не морамо овдје застати и вријеме губити то разлажући. Мање су позната али далеко занимљивија удружења многих других инсеката, нарочито мрава и термита или тако званих „бијелих термита.“ Ми налазимо и у тијех инсеката у једном истом друштву најмање три, често четири, пет па и шест разних облика, који су се диференцирали и развили једино усљед правилне подјеле рада. Тако н. пр. у мравињој задрузи постоје непромјено следеће три врсте: 1) крилати самци, 2) крилате самке, и 3) бескрили работници, који куд и камо надмашују бројем остале двије врсте. У случају, кад би се појавила четврта врста, бескрилни радници дијеле се на двије нове врсте, на праве работнике и на војнике, који се јасно разликују један од другог склоном свога тијела и својом организацијом.

У мрава и термита, као и у пчела, сав се рад, сво бреме у животу ослања на неуморним радилицама. Остале три касте, ако је могуће у овом случају употребити тај назив, проводе живот већином једино у насладама и уживању. Крилати муж-

јаци и женке обвезани су само да пазе и чувају пород; кад је лијешо вријеме играју се и шетају по чистој и топлој сунчевој свјетлости. Војници, који чувају цијелу задругу, не могу имати удјела у тијем задовољствима и играма, јер ни у њих каогод ни у раденика нема крила. Но зато је њима слободно, да се хране изобилном храном, која се непрестано спрема и готови за работнике.

Мрави се, као што је познато, хране свакојаким животињским и биљним стварима, али им је најмилија храна сви у опће слатки сокови, особито се користе медним соком, кога пушта нека травна уш. То се сматра у мрва као неко национално јело. На леђима травне уши налазе се двије вирљиве рунице, из којих тече више споменути сок, кога тако цијене мрави; они га исто тако сисају као ми н. пр. што муземо и сисамо млијеко у крава и оваца. Мрави својим пипцима голицају дотичну животињицу и маме сок на поље. Чудновато је, да се највреднији домаћин не брине тако својски око својих крава, као мрави око својих инсеката. Ако би на џбунчићу, на ком се налазе те травне ваши, увела само једна гранчица — одма мрави бјеже и брижљиво скидају одатле дотичну животињицу, па је преносе на нову свјежу зелену грану. Почивући од свог мравињака по цијелом џбунчићу праве они своје вјештачке путева, и те ваши, које се налазе на кори од шибља или траве, они сами премјештају, сабирају их у своја спремишта и ту им спремају станове, очевидно с том намјером, да би могли у свако доба имати при руци своје драгоцене дојкиње.

Док се, дакле, један дио радника бави у мравињаку сточарством и набавља све, што је за храну потребно, други опет подиже, чисти и шири огромни стан, у ком живи заједно све становништво цијеле мравиње државе. Све су наше величанствене палате, касарне, манастири и гостионице малене према тијем становима, гдје живи заједно хиљадама хиљада живих створова.

Станови скоро свих врста мрва, истина, не изгледају с поља бог зна како; али се зато унутра скрива читав лабиринт из неколико стотина испреплијетанијех путева, стуба и ходника, који састављају међусобно хиљадама соба, неисказано дивно разређених и удешених. Многе су од тијех соба за дјецу одређене, гдје ће се подизати и васпитавати тај млади нараштај.

Брига о младима, особито о личинкама, које неправилно називају мравињим јајима, пада у дио једном дијелу работника. Ове дадиље необичном њежношћу и топлогом износе повјерени

им подмладак о лијепим сунчаним данима на свјежи ваздух; како пред вече почне залађивати, то их с мјеста носе у топле собице у мравињак. Међутијем војници, ма да су много јачи и здравији од радника, не приватају се баш нимало тога врло тешког посла.

У осталом има и других врста мрави, у којих сви радници по потреби иду у солдате, и они су на тај начин достигли до савршенства човјечјег културног идеала новијег времена, до сувременог војног уређења. Ти мрави-војници морају или остављати домаће работе просто слугама, да они воде бригу о њима или живјети о разбојништву и муфтилику; тако раде јужно-американски лопови — мрави из рода ецинта. Али и овдје налазимо у свакој врсти четири нова облика, наиме крилати мужјаци и женке и два облика бескрилних радника, потпуно различних по склопу и расту. Радници су мањи по величини тијела, али су куд и камо многобројнији у овој задрузи (ецинта) и служе сви као обични солдати. Напротив, одраслији, који се одликују грдном главом и невјероватно развитим дјеловима уста, заповиједају армијом као официри, од којих један долази на тридест војника. У вријеме похода старији чиновници иду с обје стране колона и с времена на вријеме на узвишенијим мјестима, у тој намјери, да прегледају мјесто и да управљају кретањем војске. Наредбе и распоређивања, у колико је познато, извршује се по војсци не говором, него мимиком и неким особитим покретом тијела. Нарочито мравињи брчићи, дијелом својим гинким мицањем служе телеграфом за предавање знакова на далеком растојању, дијелом путем непосредног узajамног дотицања служе за међусобни изражај мисли и осјећаја.

Колоне ових мрва-разбојника, кад путују, опустоше, као оно Хуни и Вандали, сва мјеста, куда нагазе, чега их се ради бразилски Индијанци с правом јако боје. Ови мрави хватају и убијају без икакве своје штете све живо, што им на пут стане. Пауци и инсекти разних родова, особита личинке и лутке, шта више мање птице и сисавци — све то пада њима у шаке. Човјека, који по несрећи падне у таку једну помадску орду, у тренутак ока прекрије црна густа маса мрва, који с невјероватном брзином и љутином покријевају удове и цијело тијело, те се упијају својим оштрим канцама у месо. У таком случају једино је спасење, које би било могуће, брзо побјећи задњим редовима и крају колове, па отријети, колико би се могло, бар задње дјелове упитих непријатеља; глава с чељустима већини остаје у рани, што често проузрокује грдно отечене ране.

Колико страшне и крвожедне бивају ове орде за вријеме свога војеног похода, у толико су веселији и пријатнији у својим становима; кад су сити и пуни задовољства, одмарају се и почивају на прекрасним, сунцем обасјаним шумским пољанама. Предњим својим ножицама чисте мрави своје брчиће и главу, а задње ноге по томе лижу и чисте једни другима. При том замећу шалу и веселе игре, али често већ при крају дође до свађе међу војницима, особито кад се мало више разгрију.

Далеко већу пажњу од војне задруге бразилијанскох ецита, заслужују тако зване „амазонске задруге,“ које имају веома много својих робова; овамо снадају многи робови из наших мјестних мрава, особито жути и црвени мрави (*formica rufa et formica rubescens*). У тим задругама сретамо осим крилатих мужјака и женка још само једну врсту, бескрилне раднике. Па ни ови сами не раде, него из туђих мравињака других врста краду личинке, подижу их и његују, те су им за то дужни и обвезани извршивати као робови све домаће послове. Обично ватају робове тако, што жути мрави, на броју по некозико хиљада измамљују на отворено поље војну силу црних (мрава) и увлаче их у бој; међутијем не велика чета жутих разбојника нападне на станове црних и носи из незаштићених кућа слабачне личинке. У то вријеме настане страшна борба међу двије непријатељске војске. Врло је интересно посматрати ову крваву борбу. — Као год у некадањој тројанској војни, унесе с крвавог бојишта мртве и рањене борце и остављају их на сигурним мјестима далеко од бојишта. Али од свега је занимљивије то, што одрасли робови из уграбљених личинака црних мрава, не само извршују све послове у мравињацима својих господара, него и сами иду с њима у пљачку, а по томе уче ропској послушности саму своју браћу, ближње рођаке и својте.

(Наставиће се.)

СПАС.

Ноћ је тамна, киша пљушти,
Вјетар дува, грање шушти,
Муња стреца, ноћ пробија,
А црни се облак свија.

Мрачно доба пуно б'јеса,
Црни вео кишу стреса ;
Треска, бљеска, колеба се,
Небо хуком пролама се.

Бојна сила силу гони,
Мрачно небо сузе рони ;
Муња прне, врне, згрне,
Густе тмине ноћи црне.

Па се онда лако стиша,
Јек умукне, роси киша ;
Па хитрином ошет плане,
Све се види к'о да сване.

Кроз пустињу борја вита
Усамљена цура хита
Невесела, журно краче,
На махове јеца, плаче :

„Јао мајко!... кроз плач збори :
„Шта ћу ноћас у 'вој гори ?
Заљегла сам предубоко,
Невиди се прст пред окб.“

Муња плану, она стаде,
Сумња ноћна страх јој даде ;
Сва се стресе, груд се крену,
Кроз тај бљесак оком трену.

Виђе јаде, јадом врисну,
Шапама је међед стисну,
Донесе је до камена,
Заметну је на рамена.

Преко брдâ бјежи с њоме,
Радује се лову своме,
А вриска се даље чује,
Мрачно небо појекује.

Све се међед ломи, прца,
Око њега глибаћ стрца;
А ђевојка сузе лије,
Горки лелек поноћ крије.

Онда стиша своје јаде,
Овако га молит' стаде:
„Прими молбе оволико,
Остави ме, добри стрикњ?“

Па и звјерка у пакости
Имађаше труп милости,
Себи, њојзи одмор даде,
Миловат је шапом стаде!

„Остави ме!“ опет рече,
Пред њом међед см'јешно клече —
Млау! млау! — шапом ману,
'ћаше рећи: причај да-ну.

Но у томе муња кресну,
Дрво, камен, све се тресну;
У страх цура к земљи паде,
Молити се Богу стаде:

„Са срца ћу тебе каз'ти:
Сачувај ме од напасти,
Ове б'једе зв'јера љута,
Те ме стиже у сред пута!“

То изусти па се диже,
Поглед баци себе ближе. —
Ќуцањ срца страх јој броји,
Пред њом међед мртав стоји!

„Спашена сам...“ прошаптала,
 У бјегству се гором дала —
 Ђежи, трчи, обзире се,
 Правог Бога помиње се.

Дрво, камен, често трње,
 Све то буца њене прње,
 Свуда јади — пустош голи,
 И опет се Богу моли.

Лутала је тако дуго,
 Докле дође добро друго:
 Св'јетли исток гором сађе
 Те јој стазу дома нађе.

*

Који чека спас са неба,
 Молит' му се Богу треба;
 А куд жеља смјера ићи,
 Труд и молба све ће стићи.

CRNOJEVIĆ

Оногошти, 25 новембра 1894.

Новица Ј. Николић.

О СРПСКОМ ЈЕЗИКУ.

— пише В. Радојевић —

— Херцег-Нови. —

Ко је иоле прелиставао Вуков Рјечник, нашао је у њему много једних истих ријечи, које се двојако, а и тројако изговарају. Је ли дакле све то добро, или треба да одабирамо што је правилније? Ја мислим, да треба разликовати бољу ријеч од горе. Вук је, не знајући која је ријеч од које боља, или просто да се види како се поједине у ком крају изговарају, пуштао у свој Рјечник сваку, која му је до ушију дошла — да ми потражимо ону бољу, правилнију. Зар није чудновато, кад се у Вука налази: *слаши* = *сйлаши*, *врџац* = *срџац*, *штабљика* = *штабаљика*, *срамшта*, = *страмшта*, *врчмање* = *врчињање* = *рчмање*, *врчмаши* = *врччашти* = *рчмаши*, *врчманица* = *врччаница* = *рчманница*, *сажјиваши* = *сажјимаши*, *сажјивање* = *сажјимање*, *свџнуши* = *сџмнуши* = *сџнуши*, *свџрала* = *свџјара* и ост.?.. Но по ред тога има у Вука ријечи, које су погријешно, или непотпуно истумачене. успоређујући им значења са њиховим значењима у нашем крају; а има и таквих, којима још треба додати нових значења. Заиста има ријечи, које имају у једном крају једно значење, а у другом друго, али ја мислим да ће таквих врло мало бити у овој мојој расправици; ја ћу се овдје ограничити само на оне, које су погријешно, или непотпуно истумачене, на ако се нађе која да јој погријешно негирам Вуково, или чије било (јер се не ћу ограничити на сама Вука) тумачење, — опет смо се користили, јер такој ријечи износим друго значење, које нам није било нигдје наведено. — Међу тим ја ћу се осврћати и на „Paljetkovanje“ г. Зора и на Рјечник Парчићев и на све, што ми дође до рука да ми може послужити у овој расправици; а „Paljetkovanje“ узеху подједнако у претрес, као год и Вуков Рјечник.

Да отпочнем.

У Вука је *трашати* „verlieren, perdo“, што поткрепљује народном изреком: „Ко старо крпи, конце *траши*.“ Али видје-

ћемо да није тако. *Трашити* значи *трошити* — употребљавањем њега, — јер народ и горњој изреци не каже цијелу мисао, већ подразумијева оно што не каже, бива „узалуд“ (трати), као што у изрекама и прекорјечицама више пута ради. Н. п. „Ни вран кости“ рече се кад се означаје дубина или провалија са какве врлети, а подразумијева се „да ми тамо не понесе.“ Да *трашити* значи само *трошити*, потврђује и горња Вукова изрека, која се код нас овако употребљава: „Старо крпи — конце трати, старо љуби — данке губи“, па и многе друге. Н. п. „Брат те брати, да те трати“¹⁾ (т. ј. брати те, да те троши (consuma), да те нестаје), — „Ко не зна како ће новце да *страћи*, нека их на лутрију даде“²⁾. Од тога има глагол *пошрашити* и *исшрашити*. Н. п.

А: Позајми ми мало сачме

Б: Немам, све сам истратио (потратио = потрошио).

Г. Зоре у свом „Paljetkovanju“ пише: „Јабуџица срљена је права народна ријеч за ромадорчи (код нас „помидора“) од ромо d'ого, која је *туђинка* sasvijem istisla *нашинку*.“ То је грдоба! Кад би биле добре ријечи „туђинка“ (у овом смислу) и „нашинка“ (у опће), шта би се дало из тога извести?... Да би биле добре и „вашинка“, „твојка“, „мојка“, „његовка“ „њиховка“ и ост., што никако не ваља. *Туђинка* значи само die Fremde (женскиње), као и *туђин* der Fremdling (мушкиње), а за *туђинку* и *нашинку*, у оном смислу, имамо замјенице *туђ-а-е* и *наш-а-е*. У Вука има *туђица* „чела из друге кошнице“, па би се, може бити, дала пренијети и на какву другу ствар или животињу, али *вашица*, *нашица* и ост., биле би увијек погрде, јер их наш народ нигдје не употребљава. Зар се не може лијепо казати:... *туђа* ријеч сасвијем истисла *нашу*?.. Немојмо ићи до скрајности.

У Вука је *брабоњати* „misten (von der Ziege), caco (de capra)“, а *брабоњачиши* „говорити којешта, dummes Zeug reden“, и *брабоњачење* „das Misten der Ziege“, а *брабоњачиње* „dummes Gerede, sermo insulsus“ — као да није *брабоњати* = *брабоњачиши*, а *брабоњачење* = *брабоњачиње*. Не поријечем да *брабоњачиши* и *брабоњачење* значи оно што и Вук вели, али у пренесеном смислу, дакле figurlich, кад што и ријеч *дробити* има своје право значење bröckeln, па тек онда — figurlich — *говорити којешта*. Код нас се и не каже друкчије за misten (von der Ziege) него *брабоњачиши*. Но жалосно је кад је то превидио и пок. Бошковић у новом издању Вукова

1) Љетопис М. Српске, књ. 119. стр. 143.

2) Љетопис М. Српске, књ. 113. стр. 125.

Рјечника, и ако је додао код ријечи *брабоњчисти* у загради угластој: „од брабоњак, — баљезгати.“

У Вука је вџч „interj. Laut um ein Rind davon zu jagen“. Код нас се у том смислу каже јџч! или сџш!. Код нас се каже вџч! (па се дода „краве“ или „вџко“) говечету кад га нудимо водом. Ако је збиља тако, као што Вук вели, онда та ријеч има два значења, али ја у то веома сумњам.

У Вука је *залѣђашти* „(komisch) Schmerz im Rücken bekommen (z. B. durch Verkühlung)“, а г. Зоре опет вели: „Zalègјati је narodni glagol i veli se o bolesti kad se kome povrati, da је zalègјao, dakle recidivare“. *Залеђашти* може значити што год хоћете, али то би била значења комична, фигурлишна и ост.; а оно има своје право значење, као и свака друга ријеч, и значи *разбољешти се* (али само за овцу и за козу, које залеђају, једући траву тако звану *леђашцу*). Вуково би тумачење било на свом мјесту, само да је казао, да се у опће за сваку болест код чељадета тај глагол употребљава у комичном смислу. Овако му је сужено значење, што има та ријеч у комичном смислу.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
(Наставиће се.)
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ВОЈНИЧКЕ СТУДИЈЕ.

Пише официер Н. Митровић.

(Н а с т а в а к)

II

Ратне спреме у вријеме мира.

а) *Ратна средства.*

О војсци — као главном ратном средству — и њеној спреми у вријеме мира.

„А кад се у ствари објави рат, би доста
„само краљев потпис, па да се силни
„механизам метне у покрет. Од мјера већ
„усвојених ништа није било да се измијени,
„већ само да се изврши оно, што је унапријед
„било предвиђено и припремљено.“
Молтке (Истор. Фран.-Немач. рата, 1870-71)

1. Војничка дисциплина.

Војска је снага државна, па за то сваки онај, који би хтио да избаци из ње дисциплину, тај у исто вријеме жели увести клинцу разуре у најсважнијој установи сваке државе, и за то га треба посматрати као издајника отаџбине.

Назад неколико година из свега се гласа викаше, да би војска италијанска чуда учинила 1866, да је имала учевних главара; даље говораху: да слијепа војничка дисциплина са њеним кратким и испрекрштаним гвожђима, није ништа друго него само један гријех увријеђеног достојанства Ђуцког; па тако исто и сјајне пруске побједи понајвише приписиваху школским учитељима¹⁾, а и браће војника за отпуст зависаше, по њиховом схваћању, само од степена њиховог књижевног развића.

Гледање војницима кроз прете и праштање погрешака сматраше се тада за велику част, и збиља, не бијаху ријетки случајеви, да по који војнички старешина буде строго опоменут, због то што је одвећ наклоњен да кажњава, или што је одвећ строг при бирању и одређивању казна; сље-

1) Но кад се ово једвапут рече у присуству књаза Хохенлохе. „Не! — Овај узвикну — треба да се припишу подофицирима, који примораваху војнике да буквално врше наредбе својих официра.

дователно, многи више никако и не казњаваху само да неби имали неприлика. Тај погрешни напутак навео је Италијанце на дјела: Паванела, Миздеа, Скаранари-а, Тозини а, Падифика, Костанци а и т. д.

Тек онда заузеле се најауктореволнији листови, а тако исто и она лица, која се разумијашу у војничким стварима, и најозбиљније затражише да се избаци теорија опрашћања и гледања кроз прете, а тако исто и тада уобичајена примјена ублажавајућих околности у корист преступника дисциплине; и на тај начин у кратко вријеме доби се нови правац, а с њим и онај тип војника, којег виђосмо на Догали, 27 јануара 1887 ће слатко и славно умире уз раме свога подполковника Де-Кристофориса.

И лист „La Perseveranza“ од 28 фебруара 1885 говорећи о околностима војске ове епохе, отворено писаше: „један велики дио зла, од кога пати војска италијанска, има се приписати слабости опрашћања; а која се данас захтијева по сваки начин. Једној земљи која је као Италија, сама стекла достојанство народности, истина са својим врлинама, али и помоћу zgodних и ерећних случајева, таквој земљи дужност је: да ради, да учи, да се подвргне највећем пожртвовању, па тек да се покаже, да је достојна велике своје судбине. А у мјесецу марту исте године „La gazzeta di Venezia“, побијајући радикале, који викаху противу војничке дисциплине, настављаше овако: „Наши ђедови такође и они презираху гвоздену војничку дисциплину, а у исто вријеме замишљаху много удобнија и слободнија севојења; па за то и имамо да им благодаримо за многовјековно ropство.“

Радикали, који данас декламују против стојеће војске, и вичу, да је то једна установа противна данашњем напретку, престављају нам један феномен атавизма.

26 § талијанског дисциплинарног правила толико је важности стекао, да још данас, -- кад се више од $\frac{9}{10}$ од 2.600.000 људи записаних у протоколе троврне италијанске војске налази у отпуст код својих кућа, један од њихових најзнатнијих депутата, 14 децембра 1886, предложи ништа мање, него да се строго казни сваки онај, па макар не припадао војсци, а који би хтио да умаловажава поузданост, коју војска треба да има у своје старијешине и у саму себе.

Чак и Уго Фосколо писао је у овом погледу, да они декламатори, који проповиједају угодности за војника, они у исто вријеме проповиједају развратност војске, а тако и грађана, па даље каже, да само неправича шкоди у сва времена, те и саме војнике више боли један неправичан опрштај него једна правична казна. И ако ћемо истину да речемо, добри војници не желе да дисциплина страда из попуштљивости, а сваки онај, који каже, да је дисциплина несносна, тај или пије никада живио у војном стану (казерми), или је то био жалосни војник.

Недисциплиновани војник грди одјељење којему припада, док на против, добри војник у толико се више поноси што припада својој чети, у колико је у њој сталнија и строжија дисциплина. Сљедователно, један стални и строги старијешина спгуран је да ће бити поштован, а могу слободно рећи и љубљен и то баш због те своје сталности и војничке строгости, дочим попуштљивост од стране старијешине ураће код војника само презрење. Велинктон, којему због његове велике строгости, бијашу дали надимак „Гвоздени Војвода“, бијаше поред свега тога одвећ поштован и уважен од стране својих војника.

Ако се у једној војсци мало попусти дисциплинариа узда, мучно се више у мало времена може поново успоставити. Би требао у најмање један од оних виших талената као што је био који од Сципиона, Метела, Ламармора.

Тешко свакој оној држави, која би морала у том периоду мпштавости за своју спољашњу или унутрашњу сигурност прибећи к оружју! *На дисциплиниовану војску нема ослонца.*

За то треба да сваки народ моли Бога, да не уђу у њега теорије оних особа, које тврде, да већ није потребна гвоздена и строга дисциплина; да је слијепа послушност прави анахронизам нашега вијека; да у овој данашњој слободи војник не треба да буде макина, која се покреће на миг другога, већ створење, које такође треба да мисли и да ради по својој вољи; и најпослије, да у данашње врјеме, кад се већ не воде ратови из тврдоглавства и својевоље владалачке, нити пак из интереса појединог staleжа (касте), већ једино, да се одбрани и одржи интерес народни, само његово одушевљење може замијенити дисциплину и помоћу самог тог одушевљења може се доћи до великих успјеха.

Нека знаду бни, да је теорија вјештачких бајонета не мање него ли политичких мачева била увијек пропаст народне слободе; а и сами њин Мацини увидио је потребу да уметне у заклетви *Младе Италије слиједу послушности* млађијех свим старијешинама удружења.

Истина, изврена је ствар у почетку рата одушевљење, али је од мале и готово никакве користи у једном дугом, јаком и тешком рату, ће број уморних маршева надвишује број бојева, јер онда одушевљење одвећ ослаби или се сасма угаси и нестане га, те за то би било врло умјесно кад би се ратне химне замијениле са *ћушањем војника пред десетаром.*

Неки разликују двије врсте послушности: апсолутну и неодговорну и размишљајућу и разложну; али ова потоња односи се само на ону послушност те ју је старијешина дужан при примјени војничке обуке, а не никакко на ону, коју је млађи дужан наредбама својих старијешина, о којој сад и говоримо. Старији наређује, и одговара за дату наредбу; млађи слуша, и одговара за тачно вршење примјене наредбе. „Ја нијесам, вели пишец, такође од начела ни оних те говоре, да дисциплину треба прилагивати карактеру и нарави народа, зато се и не слажем са тврдњама полковника Телембаха, који каже: — да је таман толика погрешка од стране Италијанаца имитирати њемачку строгост, колика од стране Њемаца имитирати оно те они зову *италијанска потушљивост*“. За одржати дисциплину код неких особа, треба с њима поступати дрско; са некијема треба на против се понашати кротко и уљудно; али сврха која се жели постићи треба да буде једна иста. Може се дозволити да се разлаже и размишља о што бољој и вредној бризи коју треба имати на спрам појединих и многобројних потанкости техничке војничке обуке; али у колико се дисциплине тиче, и најмања попустљивост, то би била пукотина ће би одвећ велики ослонац нашала полуга, којом се би шћела изврнути дисциплина. У колико се тиче војничке дисциплине, треба бити апсолутан, те за то: рећи за војника, да је у неколико, прилично, довољно дисциплинован, исто је као рећи за једну женскињу, да је у неколико, довољно прилично поштена. Дисциплина треба тако круто да држи војника у старијешинске руке, као што сабља стоји круто у шаци јунака. Војничка дисциплина има нешто заједничко са вјером; треба слушати, а без разлагања и без да се

пита зашто; разлагање је први корак к непослушности; у овом смислу лијепо је рекао у једном свом стиху Метастазио:

So che la gloria perde
D' un ubbidir sincero
Nell' eseguir l' impero
Chi esaminando il va. ²⁾

Правило дисциплинарно каже: „дисциплина треба да буде готова, с поштовањем и безусловна,“ и то без разлике генералу и десечару, а тако и свему ономе те прописују закони и правила. Најљепши накит не само појединих одјелења војске, већ и фамилија, школа, завода, гимнастичких дружина и у опште свију друштава то је дисциплина. Чим, било у каквом друштву почне опадати дисциплина, тим друштво одмах изгуби опште поштовање. За то и нијесу ништа друго грађанске и војничке врлине онога народа којему шкоди дисциплина и приватне и фамилијарне врлине већ театрални украси, варлива обмана, која, кад буде нужда, неће се часа одржати пред пушчаном непријатељском ватром: отуд излази, ко се не брине о својој ђаци, тај се не може бринути о људству у опште: а тако исто може се рећи, ко преступа родитељске заповијести, а кад дође у војску одаје се привидно војничкој дисциплини, тај не може бити ништа друго до подлац.

Дисциплина је част и снага читавог једног народа, она је трмометар његовог образовања и цивилизације; па као што без дисциплине нема војска, тако исто никакво удружење, никакав скуп није могућ онђе ће нема поштовања с прам правила, ће нема послушности *praepositis etiam discolis* бива, *Воне* послушности, која је кадра најупорније да савије и упуги. Завиримо у историју свијех времена и свијех народа; па ћемо видети, да је дисциплина вазда била ослонац државни.

Шпартански краљ Архидам увијек с поносом говораше: „свакоме је познато, да ми предњачимо осталим Грцима, не ни по пространству наше државе, ни по броју становника, већ једино што публична дисциплина код нас нимало не уступа оној те треба да постоји код једне војске у логору.“

Право има полковник Хајмерле, у својој књизи *Res italicae*, кад измислу осталог, говорећи о Ломбардима и Венедијанцима, споносом тврди: „васпитали смо тамо један народ активни, радни и дсбро дисциплиновани,“ и заиста је била примјерна млетачка дисциплина, помоћу које мога Францеско Авезана, 22 марта 1848, примсрати непријатеља на предају; а тако исто Јосиф Сертори пошто пото одржати се на Маргери и на Брондолу управ овако као што је то био унапријед млетачки збор одредио. Напротив, кад је један народ недисциплинован, кад новинарство скреће здрави разум народни, кад странке слму мах влади, тада се не може бити сигурно ни од данас до сјутра; влада онда губи уважење, а и сами народ не може имати бог зна какве моћи у међународнијем одисшајима. У данашње вријеме, кад војска није ништа друго, него народ, природно је, да ће она народност ће је народ више дисциплинованији имати и војску моћнију: ето узрок зашто је данас њемачка прва сила у Европи.

Радиност и дисциплина то су нераз двоиме врлине како у појединим особама тако у војсци и народу. 22 § II-ог дијела постојећег италијанског

2) Знамо да једна искрена послушност много губи од своје вредности, кад се на извршење наредбе иде размишљајући се.

правила за држање војничких голубињака пише: „голуб никад не треба да стоји беспослен ни у лећењу ни у извођењу; беспосленост проузрокује болијести и изрођавање раце. И у опште говорећи, свака врлина престаје бити врлина, кад запуштана нерадом постаје бесплодна.

Limpida è l'onda
 Rotta fra sassi, è se ristagna è impura:
 Brando che inutil giace,
 Splendeva in guerra, è rugginoso in pace

(Metastasio.)³⁾

Главни узрок мртвила и нерада у војсци то је попуштљивост дисциплине, дочим непрестани рад то је најглавније средство, да се опет дисциплина успостави. Анибалова војска бијаше непрестаним вјежбањима потпуно искусна у ратној вјештини, али јој бише доста 6 мјесеца беспосленог лежања у Капу-у, па да се исквари. Римски Генерали чим би опазили да је почела онадати дисциплина код њихових војника, одмах гледаху да је успоставе, метнувши војнике у најтеже радове.

Данас смо у таквом вијеку, кад нас чека пропаст чим се олијенимо; па зато није згорега да поновимо ону свакодневну ријеч, коју са своје самртне постеље понављаше својим војницима, најприје мрачни Африканац, а доцније император Сетимис Север *la boremus*,⁴⁾ откривши са овом простом једином ријечју тајне своје судбине и своје генијалности. Послије Фридриха Великог ово је била сведневна ријеч пруске војске како прије тако и после сваке побједе или претријелог пораза.

Као год што се у механику снага рачуна, помноживши количину материје са својом брзином, таман тако може се рачунати и снага једног народа, и то помноживши број становника са њиховим трудољубљем и радиношћу. Залудњаци *ad fruges consumere nati*,⁵⁾ окићени гладуни и зорлије, лазерони, просјаци, чести посјетиоци публичних састанака, они те непрестано капљу по варошким кафанама, или како се још могу назвати кафанске наказе, сви они ништа не важе, већ на против то су вредности негативне, и они управ и сачињавају народни изметак. Лијеност је мајка свију зала, она је извор грљних обичаја, и оне маните заблуде, која поджизке младеж те у бјесниду потроши свој живот тако, да већ у тридесетим годинама изгледа јадна и стара.

У војсци се примијетило, да је лијеност и мртвило готово увијек главна побуда бјегства војника. И у опште бјегунац и није толико слаби војник, али јест увијек љенчина без никакве воље на рад.

Ликург имађаше обичај да прича о два једанак рођени и од једне кучке, али различито научени: један на мртвило и лијеност, а други на лов. Лочући једанпут из једног корита, претрча испред њих зец, и док први мирно остаде и даље да лоче, други појури за њим и послеје трудног и другог ћерања успје и ухвати га.

Навиком на рад и трудољубље у младим годинама, добија се она воља и издржљивост у труду како физичном тако и душевном, средством које многи у 50 и више година имају ону младићску енергију и жар коју

3) Бистри су о криша раабивени валови, а ако застоје мутни и не чисти: Мач који сад беспослен виси свијетљаше се у рату, а похрђао је у миру. — Метастазео.

4) Радимо

5) Рођени да једу.

други прије тридесете изгубе. Колико је њих официра, који, стављени на одмор, траже било какво занимање теке да раде, јер иначе, љенствујући, би се побољели! И оваква навика на рад, оваква издржљивост у труду и чини те се данас Нјемци огледају у извјесним стручним изучавањима.

Но кад је један народ дисциплинован и навикнут да поштује законе и правила, и кад је младеж окретна и радна онда ће и поштовање и послушност бити спрема оних, који бдију на њихов напредак и изображање увијек дубоко и искрено, те онда ни мутни социјалистички валови, подјачани са демагошким досадностима, неће моћи оборити подвалу народног напретка, нити ће га моћи обмотати у својим смртоносним вртлозима, а тако исто ни једна странка неће бити кадра довести земљу до пропасти, нити ће пак ни једна зломислећа струја (грана) народна моћи предупредити обрт, обративши радничке класе на нерад и љенствовање. Једном ријечи, угњијезђена дисциплина у народу, она у исто вријеме служи и као спас у политичким догађајима, и служи као темељни камен економског развића народног.

(Наставиће се.)

 NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

НЕШТО О ВЈЕШТИНИ МАЧЕВАЊА.

(Наставак.)

Оваква вјештина, као што се из наведеног примјера види, није могла имати доброг уплива на морално васпитање друштва, којег има данашње мачевање. У тој тјелесној борби могло се образовати само физично развиће, које је на против подржавало грубу силу и њу цијенило.

Изгледа немогућно, да мачевање, које развија грубу силу, а својим предметом тежи још грубљој цијели, може да буде узрок непосредном развијању најплеменитијих осјећаја, али то се врло јасно доказује тим, што му је данашња сврха, као што већ поменусмо, обрана части под цијеном живота племенита.

Да би се још боље схватио прави значај ове вјештине и видјело се на који је начин она од доба која су се могла запамтити напредовала и развијала се, навесћемо овдје у преводу неколико историчних података, извађених из до сад најсавршенијег изданог дјела о мачевању, од талијанског професора Мазиафела Паризе, који сво шта о томе доноси:

„Мачевање, које је наука и вјештина у једно исто вријеме, учи са рационалним и практичним основама послужити се хладним оружјем, у обрани и нападу против супарника.

Наука је, јер сваки покрет што припада мачевању има свој строго оправдани и доказљиви разлог; вјештина је, јер јој се не да замислити опстанак, одјеливши је од вјежбања.

Узето у овом смислу, мачевање је дјело напредујуће образованости; дакле не треба јој тражити коријена код варварских народа.

Ако ли га пак сматрамо као израз оног нагона, који је у човјеку, да управи покрете свог тијела и ма којег оружја, што му је у руци на најсходнији начин, те му се свиђа за постигнуће обране или побједе над онијем, што га напада — онда му можемо наћи трага у сваком добу, у сваком мјесту и код ма које чељади.

Али од овог начина тако рећи природног, до мачевања установљеног са својим основним начелима и таквом својом употребом, није баш кратак прелаз.

Зачетку данашњег мачевања можемо тек наћи трага у старом класичном добу, то јест код Грка и код Римљана; па ни овдје оно нема своје предидијелено мјесто, свој сопствени опстанак.

Грци, који са својом гениалном памећу увидјеше најпрви добротворни уплив физичног васпитања на развиће душе, прилагодивши се дјелом оном начелу, да се здрава памет и срце може само развити у здравом и снажном тијелу, задржаше, као врло значајни дио у њиховој гимназији палестру¹⁾ гдје се вјежбаху у *пенталшту* и *панкратишу*. У *пенталшту* улазаху

1) Јавно мјесто гдје се вјежбало у гимнастичним играма.

међу осталим вјежбама хрвање (*πάλη*) и песничење (*πυρμή*), који доцније сједињени саставише *панкратиј* (*παγκράτιον*).

У таквом вјежбању, у којем не бјеше оружја, бијаше нападање (јуриш); с тога ту можемо опазити ону цијелу, која оличава мачевање, то јест извјежбати се у обрани и нападу.

У њему, у ствари, Грци налазаху припрему за оружану обрану; они људи, који тако бјеху научени у гимназији, не налазаху се у неприлици на бојном пољу, кад им се предаваше сружје, од којег имадијаху копље (*εγχοζ, δορο*) и мач (*ξίφος*).

Нешто, те се много више приближује нашем мачевању, налазимо, за право, у римском животу, то јест у образовању гладиатора и војника; оно упућиваше једнога добро извјежбаног за приказ у арени, другога за бојно поље; и ако се мисао о грчкој гимнастици није укоријенила у памет Римљана.

Први приказ гладиаторски (*munus gladiatorium*) би дат по предању 490 од постања Рима у *форуму боаријуму*.

Касније, поставши учестани ови прикази, јер добро примљени од плебеја, који заискаваху *panem et circenses*²⁾, давани бијаху у за то нарчитим амфитеатрима.

За то се установише школе (*ludi gladiatorii*), о трошку приватном или државном, гдје гладиатори састављени као у *фамилији*, бијаху обучавани од једног *ланисте*³⁾ Овај даваше тиронесима⁴⁾ своје лекције и своја правила (*dictata et leges*) да би их васпитао за грозни покушај напада у арени. Тиронес-и се вјежбаху с једним дрвеним мачем названим *rudis* (што замјењиваше право оружје, које бијаше *бодез*, или римски мач, а понекад и мач са рукобраном) против једног коца, или међусобно у пару (*exerceat ad palos, rudibus batuare*). Тек онда кад тиронес-и савладаху први јавни испит, добивши *tessera gladiatoria* улазаху у класу *spectati*⁵⁾.

Односно војника, консул Рутилио би први, који године 648 од пост. Рима, хтједе да ови буду изучени постепено у руковању оружја. Ланиста изабран у гладиаторској школи буде позван да подучаје младе војнике за коорте⁶⁾. Војник, у овом првом течају војничког живота, назвавши и њега *тиро*, упражњаваше се особитим дрвеним оружјем (*clava lignea*) макар и према коцу један или два пута дневно. Добро је овдје донијети у цјелини преведене ријечи, гдје нам Вегеције напомиње о овим вјежбама: „Сваки поједини млади војник забадаше у земљу један колац тако, да се немогаше кретати, а изван стрпаше шест нога. Против њега, као против каквог супарника, новајлија оружан са једном љесом и дрвеном батином, као да бјеху мач и штит, упражњаваше се, те час омјераше ударац по глави и лицу, час пријећаше боку, час се успљаваше посјећи ноге; одскакаше, нападаше, и, као да бјеше испред правог супарника, тако бијесно и са сваком ратном вјештином окушаваше себе против оног коца, пазећи у исто вријеме да зада рану без да игдје открије своје тијело.“⁷⁾ Односно технике

2) Хљеба и игара у амфитеатрима.

3) Учитељ вјежбања.

4) Питомцима.

5) Редовних.

6) Војничка одјељења.

7) Књига прва § XI, Флавије Вегеције Ренат.

оваквог руковања значајно је што нам пети Вегеције напомиње говорећи: „Осим тога учаху рањивати врхом, а не резом“⁸⁾.

Тако дакле у школи гладиатора и војника можемо упознати неко вјежбање, које се много приближује нашем мачевању, а могло би му се и непосредно приејединити. За овим вјежбама бијаху римљани понешени; Јулије Цезар, по свједочанству Светонија, настојавао је, да га облагороди и распростра.

Али са падом римске образованости, тамна ноћ варварства зави сваку стару уставу, и са њом падоше ludus, lanista, tirones, exerceri ad palos и т. д.

Нови се живот отвара у средњем вијеку, и у њему настаје, мало по мало, једна нова устава, која опирајући се, под разним облицима, ударцу вјекова, сједињује себе нераздвојно са мачевањем. Ово је двобој, којег је згоде историчне овдје потребно напоменути у кратким потезима прије, но наставимо истраживати оне о мачевању.

О зачетку двобоја много се препирало, и не увијек нарочито. Извјешно ако се двобој буде сматрао као један прости удар између два борца, биће нам лако наћи таквијех примјера, и то не мало, у свијема прастарим предањима источним, грчким, латинским и сјеверним. Али двобој, као што га данас замисљамо, то јест, као часни чин, не може се везати с тако далеким старим добом. Стари, у опште, нијесу имали појам о части, којег ми имамо; они никад не помислијаху, да при увреди прибјегну једном таквом задовољству; код њих се на увреду одговараше увредом или са муком. С тога двобој (а нека се приближи да duellum⁹⁾ вриједи што и bellum¹⁰⁾ у стара времена има друкчији карактер од онога којег су му дали витешки обичаји и ново доба.

Које је дакле исторични и непосредни зачетак нашег двобоја? — морамо га тражити у средњем добу, у оном германском индивидуализму, које се разумије у праву јачега. Тацит нам је у својој Германији оставио драгоцен сномен једног свечаног напада двају непријатеља за неку одређену циљ, и то, да би се из успјеха истог наслутила пobjеда једног или другог народа, којијема заточници припадају: „Један други начин имају да предвиде, ко ће побједити велике ратове: поставе у борбу једног заробљеника, ма на који начин ухваћеног од непријатеља, са најбољим од њих и са оружјем своје домовине: који добије показује, да ће добити његови“¹¹⁾.

У доба варварских народа, кад Италија бй потлачена, изађоше под именом *ragabiles*, *огледи* и *судови Вожи*, па било, да је овај обичај дошао са Готима, било са Лонгобардима, било са другом чељађу. Најстарији и најгласовитији од тих судова бијаше двобој, то јест борба у затвореном пољу. Тај се оглед давао кад неко хоћаше да противрјечи једној пресуди или свједочењу.

Морашу ступити у борбу на двобој оне исте особе, којих се тицаше дата ствар; за свештенике, старце, ђепу и жене, дозвољаваху се заточници, који их оружјем заступаху. Пред долазак на бојно земљиште, борци биваху с пажњом претрешени и прегледани од судије, да би се увје-

8) Књига друга § XII Флавије Вегеције Ренат.

9) Двобој.

10) Рат.

11) Тацит *Germania* cap. X.

рио да немају на себе никакве траве или ствари од урока. Долазаху дакле на оглед наоружани мачем или штапом и штитом, а са голом главом и боси. Који од њих излазаше побједитељ, биваше од судије разријешен; побијеђени осуђен. Ако не би случајно један од оних, међу којијема се бијаше обрекао двобој, дошао у опредјељени час борбе, пошто би га из три пута гласно зазвали, његов супарник долазаше на бојно земљиште машући оружјем кроз ваздух, као пред супарником; видјевши такав безопасни оглед, судија осуђиваше одсутног.

Да би се укинуо овај варварски обичај, више но закони царева и краљева, више но одлуке концилија и парламената, учиње мало по мало напредак вјекова и приближење са хуманизмом једне нове образованости. Али двобој, док свлацијаше са себе своју религиозну и судску вриједност, задобиваше са свим друкчији значај, јер би установљен као ријешење питања части. У том је облику стигао кроз вјекове до нас, а које су биле његове историчне згоде сваки их зна. Налазимо га сад дозвољена, сад осуђена; дочим и у овом облику удараху на њега црквене анатеме, а краљевски га закони срањују са убијством, казнећи га са смрћу; али поред свега тога, њему се ипак број не смањује и племенито га пјесништво слави и уздиже. Док му правници изучавају установу са свом озбиљношћу, дотле му теолози проклињу опетанак, као ђаволско дјело. Извјесно стоји, да је двобој одржао увијек снажно свој коријен у друштвеној навици; и један је међу мало установа, који могаше, тако рећи, сјести на два исторична доба, на двије образованости толико различне.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
(Наставиће се.)
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ДОМАЋИ ЛИЈЕЧНИКЪ.

Пише Д-р. Клеант Теодоридес.

(Н а с т а в а к.)

Пошто болест прође, треба болесника чувати у умјереној топлоти и по хигијенским правилима за 3—4 неђеље. Треба му почети давати хране постепено.

Обично су те болести добре нарави, али ће кад свирепствују ужасно и косе, и тад мора доћи на лице мјеста лијечник.

Иначе може се поручити лијечнику, да им пошаље љекарства и. пр. против силног кашља, дугог затвора и т. д.

При крају болести, треба окупати болесника за 10 минута у топлу воду (од 30°) у коју је метнуто кухињске соли (10%) па га обући у чисто, а нечисту робу, као и ону, на којој је лежао, сварити у лисију, или дезинфекцирати, или бар објесити да се за дуго времена вјетри и сунча. Горе речене бање су добре и преко болести, и то по 2—3 пута дневно, ако је могуће, само треба пазити, да се болесник не нахлади. Ако је болесник лако затворен, прије бање може му се метнути клистир од 20—50 грама топле воде са 5% кухињске соли.

Рекли смо, између сруптивних болести, да су најтеже красте, и да је најбоље профилактично средство писање (vaccination.) За то треба да смо у томе врло опрезни; да никако не остављамо дјецу неписану. У никаквој школи, у никаквом заводу не би се смјела примати дјеца неписана. Писање треба да се понавља сваке четврте године. Ако би се ко разболио од краста, да се никако не пушта изван куће прије но прође 4—5 неђеља од како је преболио. А чим се опази та болест, да би што мање нагрдила лице, најбоље се препоручује мрак, т. ј. држање болесника непрестано у тамној соби, ће никако не допире зрак свјетлости. Има већ око 30 година, да су неки лијечници примјетили, да под утицајем потпуног и трајног мрака ход болести је бржи, да красте не гноје, нити шљедоватељно грде лице, већ се суше и изчезавају. Примјетили су и то, ако прерано изложе болесника свјетлости, да осушене красте почну опет гнојити, те се опет болест враћа, а то потврђује спасоносни утицај потпуног и трајног мрака над крастама. Али то се је тако занемарило и заборавило. А ево двије три године, да су опет с највећим заносом покренули то питање. Ево како се ту поступа: болесник се метне у једној соби, чије сви прозори су прилијепљени двоструком црвеном картом (à la chrysarobine,) коју употребљавају фотографи. Свака рупа, кроз коју би могао допријети зрак свијетлости, затисне се. Пред вратима се објеси коква завјеса тамне или црвене боје, да покрије сваку цукотину. Код болесника остану један или двојица да га пазе. Све, што је потребито, носе се по ноћи у собу, да се не би отварала врата дању. У соби се држи и један фералић црвеним стаклом, или

врх стакла прилијепљеном црвеном картом, који се часком само зажди, кад је неопходна потреба свјетлости, па се опет одма угаси. Соба се само ноћу провјетрива ради чистог ваздуха. У таквој соби држи се болесник 7—8 до 10 дана, за које красте се брже осуше, а слабе знакове, или никакве не остављају. У почетку је болеснику врло необично и тешко без свјетлости, али после брзо обикне. Ова, тако звана Финсенова данска метода је најбоље средство лијечења краста. У исто вријеме могу се употребити и бање, може се болесник 2—3 пута на дан замотати у мокре хладне чаршаве, плакати уста и очи 3% раствором *acidi borici*, а пошто га ослободимо мрака, дајемо му топле бање, да лакше отпану коре краста.

Suette miliaire ¹⁾. — *Suette* се зове грозница карактеристична обиљним знојем, а *miliaire* се зове све што наличи зрнима проса; прозвали су дакле тако ову болест, јер су јој главни знакови обиљна пот и нека ситна црвена ерупција, слична зрнима проса. Болест је ова епидемична, дакле различна, и може се и повратити. Као и свака друга оштра болест почиње огњем, после кога наступа озбиљна пот. К томе боли глава изнад очију, срце лупа јако, долази несвјестица од слабости усљед велике поти, болесник жедња, затворен је, нешто га тишти у ожичику. То тако траје два дана, а од прилике трећег дана болесник осјећа да га нешто боде по свему тијелу, а то је та милијарна, просовидна ерупција, која почиње излазити по прима, па онда се распростире на читаво тијело, осим лица. Чим се појави пот, огањ спада, а чим је ерупција изашла по свему тијелу, и пот се смањује. Све ово траје 5—6 дана, а може и више, а обично 7 до 14 дана болесник оздрави, и тад му се љушти кожа (*epiderme*), као код фруса или скарлатине, али болесник може и умријети.

Ова се болест разликује: од фруса тиме, што код ње нема кашља, нити катара очију, носа и душника, као код фруса; од скарлатине тиме, што код ње не отијечу киле као код скарлатине; од пасјих краст тиме, што код ње ерупција је карактеристична, просуслична, па има обиљна пот, које код пасјих краста нема; од краста тиме, што код краста има ужасне крстобоље, па красте загноје, остављају знака, и т. д. Од свих пак еруптивних болести у опште се разликује ова болест, што ерупција не излази по лицу, што је прати обиљна пот, и што ерупција је врло карактеристична, просу слична. Лијечење ове болести се састоји у замотавању болесника у мокре ладне чаршаве, док траје огањ, у примању које дозе кинина и у држању општих хигијенских правила.

Рикавац. — (*Bronchite spasmotique, Coqueuche*). — То је катарално запаљење душника, с карактеристичним честим кашљем, који се свршава звиждајућом и продуженом инспирацијом. Најчешћа је та болест код дјеце и то код дјевојака од 1 до 7 година. Често је она епидемична, а може постајати заједно са фрусом. И она је приљепчива.

Почетак ове болести траје од 2—7 дана. Најприје се појави катар душника с кашљем. После 1—2 до 3 нећеље кашаљ постаје чешћи, дужи, а почне с неким гилићањем у грлу, па наступ тог кашља траје подуже док најпосље болесник се мало избљује и свршаје се наступ, али док он траје, очи се закрвене, засузе, лице помодри и набрекне и може од 1—15 минута трајати. У 24 уре може тај наступ доћи од 20—60 пута, и то

1) Будући у предходном чланку „Домаћег лијечника“ потирала се једна велика погрешка, то молим штоване читаоце, да изводе исту поправити, наиме свуда ће стојати „пасји кашаљ“, треба да стоји „насеје красте.“
Писац.

више по ноћи но по дневи. Кад престане наступ, рекао би да је дијете здраво, ако нема какве компликације. Тако може трајати од 2—8 неђеља. Као компликације, од великог натезања, може ударити крв из носа, из плућа, у очима, из ушију, може се дијете окилавити, пукнути му плућно ткиво (*emphysème*), доћи му конвулзије, и т. д.

Чим се опази, да је код кога рикавац, треба се чувати, пошто је то, као што рекох заразна болест. Ваздух, у ком живи болесник, треба да је врло чист. Најбоље је давати болеснику лијек да се избљује, а не да се нечисти, јер чишћење више слаби болесника.

Обично се употрeбљава *symplicis ipercassianhae* у јутру на шестерце, али се може дати и преко дана, само да је пробављено посљедње јело, т. ј. од посљедњег јестива да је прошло од прилике два сата. Може се дати и кад је болеснику најтеже, а то је обично у вече. Не треба се бојати, ако болесник бљује сваки дан, зато се може тај лијек и више пута на дан давати, јер посље бљувања болесник се умири. Колико тога ширупа треба дати болеснику, то зависи од година и снаге болесникове. Дјеци, која посе, може се дати по једна кавена ожица дневно. Дјеци од 4—5 год. може се дати једна велика ожица дневно. Ако кроз једну уру болесник се не избљује, може му се дати још онолико. Има још много лијекова, које може само лијечник дати, али успркос свему томе рикавац може трајати, као што рекох до 8 неђеља.

Ако рикавац траје дуже времена, добро је промијенити ваздух, али не у почетку болести. Док год болесно дијете потпуно не оздрави, не треба га пуштати, да се мијеша са здравом дјецом.

Дифтерија. -- Дифтеријом се обично називају двије болести (*le croup et l'angine coeupeuse*), које народ назива једним именом, пошто их не може разликовати. При овој врло тешкој болести, на особити начин се запали грло, у којему се купи неки бјелкасти и вучсти производ, који сличн танком слоју сланине. Овај производ обично почиње на жљијездама око језичка (*amygdales*), које се покривају испочетка малпм бијелим слојевима, који брзо расту и подухваћају сво грло. Ако се ово запаљење рашири даље до гркљана будући је цијев гркљана и тако доста уска, ушљед оног бјелкастог производа још се поужи, и болесник врло тешко дише. Када ова материја сасвим затисне грло, болесник се задави и умре.

Дакле болест се зове „*angine coeupeuse*“ кад захваћа само грло, а кад се распростире даље до душника зове се „*croup*.“ Прва може опстојати без друге, или обје могу бити заједно.

Прва и најважнија ствар је, чим се опази таква болест, да се болесник са свим одијели од здраве дјеце. И старији се морају чувати у потпуном смислу дезинфекције, јер та болест не штеди никога. Доста би било да се болесно чељаде закашље, и најмања честица болесне материје да скочи у око, да се одма око зарази. За такву ужасну болест добро би било да се одма позове лијечник. Ако је то немогуће, и ако болесник не може да дише, треба замотати прет једном крпом, сквасити, га соком лимуновим па очистити грло лијено док се она материја, која не да дисати, одлијени.

Дифтерије има двије врсте: праве и лажне.

Лажна се зове дифтерија, кад здраво дијете из непада се разболи, дочим права дифтерија почине с огњем, нерасположењем; дијете се жали, ако је у стању, да га боли грло, уста, нос, и т. д. много дана прије но ће

болест сазрети. Лажна дифтерија почиње нагло и жестоко, али мало и траје и док лијечник стигне, болест већ прође. Ако се и поврати наступ, много је слабији од првога, а код праве дифтерије напротив све јача.

Ако после једно или дводневног катара носа и грла дијете ухвати велики огањ, тешким дисањем, задухом, кашљем који наличи пјевању кокота, ако је грло првено са бјелкастим мрљама, или све покрито том бјелкастом материјом, по свој прилици озбиљна је ствар. За сваки случај, ако је лијечник далеко, да се одма дјетету даде мало *syguri presacianhae* док се дијете не избљује. Не треба се бојати, ако се дијете и више пута избљује преко 24 сата, јер бљувањем грло се више чисти. Кад је грло чисто, одма треба се старати, да се болесник добром храном окријепи.

У посљедним десетак годинама медицинска наука узела је нови правци, започела је нове методе, нове стое, усљед којих и створила се је нова епоха спасоносна људском страдању, периода у самој ствари доброчинства, епоха изванредна и славна, коју не знам како би определијелила пјесничка фантазија, а ја бих се усудио да је назовем доброчинственицом и благодарном кћери Микроскопа и Анатомског Истраживања, т. ј. кћери тешких и мучних научних микроскопских испитивања. Потпуним правом читави научни свијет непретворном радошћу и истинитом захвалношћу са сваке стране поздравља свакидашње напретке. Колико дивни и чудесни да су били многи напретци и проналасци, али никакав се не може успоредити с посљедњем напретком и открићем, које задиви вас свијет. То је она нова метода професора Беринг-Руха, против оне ужасне грлобоље, дифтерита, који као што је познато коси понајвише ђецу. Ово сретно откриће није било случајно, већ је посљедица и плод дугих, озбиљних и тешких наука и разматрања. Оно се не може сматрати незрелим плодом, као некад Коховска лимфа, која побуди сензацију безуспјешну. Овђе морам споменути у прилог науке, истине и поштовања према великану Коху, да премда је његова лимфа потонула, неће проћи дуго вријеме, да ће она опет препливати пуна нових користи и нада. Организму сваког човјека природа је обдарила њеку силу, која се бори с разним вањским утицајима и болестима, која сила код њеких је већа, код њеких мања. Она се на учно зове *immunité*. Такву силу ми можемо и умјетно ућерати у људски организам, и тим га осигурати од ове или оне болести, онда организам постаје *immun*. Природна *immunité* мора бити мање више свакоме позната. На пр. неколицина налазе се у истом одношају према једном заразном болеснику: неки се заразе, други не. Од оних те су се заразили, неки болују теже, други лакше. Затим неке болести долазе само на ђецу, дакле и доба има ту стихију, коју смо назвали *immunité*. Па и прости народ често пута вели: „тај је научан да трпи глад, или жеђ, или студ, или врућину, или прећерани труд, па се не боји, неће му бити ништа.“ Или мајка ће рећи о своме дјетету: „оно је вично да трчи голо и босо по киши и води, зима и влага неће му naudити.“ Ево дакле та навика учинила је дотични организам *immun*, т. ј. способним да подноси ту или другу непогоду. Осим тога свак зна да има болести, које једном дођу ли на човјека праве га *immun*, т. ј. други пут од исте болести неће се разболети. Затим има људи, који су се дуго и дуго налазили међу болесницима какве страшне епидемије, без икакве мјере чистоће или дезинфекције, а да се ипак никад не разболе. Да боље потврдим *immunité*, споменућу ону извапредну силу, коју добивају неки, кад почну мало по мало да се привикавају неким отровима

тако да кашње и велика количина отрови не може да нашкоди дотичном човјеку. Тако на примјер постепена употреба арсеника, опијума, морфине, никотине, живе, теина, кофеина и т. д. Позната је историја Митридата персијског краља, који од страха да га не отрују учини себе потпуно имун, јер научи свој организам свакој отрови, коју је почињао узимати постепено. Тако исто, проф. Петенхофер, да би доказао, да холера није тобож прилепчива, прождре пред својим ученицима пун тањир отрови холеричне, и не би му ништа. Ову силу *immunité* посједују и многе животиње, које и служе разним научним покушајима. На примјер свињи не дјелује Соланин, кози наркотичне ствари, зечевима, голубовима, спужевима атропин и т. д. Дакле из овога, што је до сада речено види се, да има болести које сналазе само људе, а друге само животиње. Тако исто да људи могу се осигурати против неких отрови, а као и против поновљене болести н. п. куге, холере, краста, скарлатине, дифтерије, тифа и т. д. и то се зове *immunité*. У посљедњим десет годинама бактериологији и усавршењу микроскопа пође за руком да открије узроке многих болести, тако исто и дифтерији. Најпрви, познати Др. професор Loeffler доказа узрок дифтерије, откривши њезине животињице, бактерије, које на част великом изумитељу назваше се *Bacilles de Loeffler*.

Бациле су неке туђе нашем организму и мајушње животиње, најпростије састав, простим оком невидиме, а видиме само усавршеним микроскопом, те бациле се множе дијељењем или другим начином у нашем организму, и усљед њихове огромне количине, постају му опасне.

Дакле наћи средство, које ће уништити те бациле, кад оне већ постоје, и запријечити да се више не умножавају значи излјечити болесника; а учињети, да те бациле не могу наћи сходнога тла за њихово развијање, значи сачувати дотичну особу од дотичне болести. У томе су успјели, по мнијењу неких доктора, Беринг и Ру, изнашавши неку жидкост која кад се спринује болесницима од дифтерије, они већим дијелом оздраве, а кад се спринује здравим особама, оне никако се и не разболе од дифтерије; по мнијењу других доктора, то средство није тако вјерно, као што се мисли. Дакле будућности остаје, да изрече своју посљедњу ријеч односно тога, но ипак проналазак остаје велики, којим се може наш вијек подичити. Не упуштам се у потанкости пошто то средство може само искусни лејечник да употреби.

Заушнице. — (*Oreillons, parotide épidémique, ourles.*) Оштра болест, која се осредоточује у околушним жљијездама. Има је двије врсте: једна дође првобитно, друга посље какве заразне болести, н. пр. посље фруса, скарлатине, тифозне грознице, и т. д. и тад обично жљијезде загноје или гангреницу.

Та болест обично сналази дјецу помању па и повећу; она се не повраћа, често је епидемична и заразна, особито у пансионима, у казарнама, и т. д.

Почиње с грозницом, па наступа огањ, главобоља, ломљавина. Одма се покаже главни знак, т. ј. отекне и боли околушна жљијезда једне стране или обију страна, усљед чега болесник тешко жваче, а и лице му изгледа ружно, као код великих мајмуна. Кожза се зацрвени, и готово никад неће загнојити, ако је болест првобитна, а не после какве друге оштре болести. Огањ није превелик и траје само 2—3 дана, при чему може доћи и крв из носа, и бљубање, посље тога до 4-ога дана огањ и оток

почне опадати, а 5-ог до 8-ог дана болесник оздрави. Код старијих, кад почне опадати оток околушне жљијезде, често пута отекне мошња, и тад огањ се може повећати. Обично само с једне стране отекне мошња, боли и постаје тешка, а то траје 4—5 дана, па се оток обично поврати, али може и загнојити ђекад, па и атрофирати се. Ријетко се појављује запаљене унутрашње оболочке срца (endocardite), или лажни ревматизам у зглобовима, или запаљење бубрега, ушију, очи и т. д. код женских може бити запаљење јајичника или сиса. Али све је ово ријетко.

Ту болест је врло лако познат. Чим се опази непод уха, а на крају вилице оток, бол и огањ, а с трудом се уста отварају, то су заушнице. Обично излазе на обе стране, и ако је првобитна, нема се чега бојати, јер до 8 дана ће проћи. Доста је узети нешто лако за чишћење, починуту у постељи, парити, ако су болови велики, прати често уста. Ако су заушнице ушљед какве друге оштре болести, чим жљијезде почну гнојити, треба одма понијети болесника к лијечнику, да му их разреже.

Бјелоћа. — Erysipèle. — Бјелоће има двије врсте. Прва врст почиње увијек на каквој малој раници или гребетини на кожи, особито ако је та раница на око, носу, уху, по глави и у опште по лицу, али може и на другом мјесту, руци, нози и т. д. Неки пут може почети у носу, у грлу, у уху и т. д. и тад је много јача. Болест је ова врло заразна. Дотакнемо ли бјелоћом и најмању раницу здраву, готово увијек ће се и нова раница заразити. Бјелоћа почине грозницом и огњем, па главобоља наступа, ломљавина, бљување.

Али најбољи доказ је запаљење оне ранице, оток, црвенило, бол, а све то врло се брзо развија, тако, да може отећи сва глава, или сво лице. Језик је нечист, затвор, болесник нема воље да једе. После 7—8 дана, ако је бјелоћа проста, без компликације, огањ спада, и болесник окрене на боље. Али ако буду компликације, т. ј. уз ње и запаљење бубрега, плућа, срца, и т. д. тад обично свршаје смрћу.

Болесник треба да лежи. Ваздух своје собе мора бити чист. Сваког другог дана треба да се по мало чисти и да бљује. Да пије по мало јухе, млијека, а да не једе док траје велики огањ.

Запаљена мјеста треба покријевати крпом умоченом у три дијела воде и један дно ракије, или у карболово уље. Кад стане огањ, може се почети постепено јести.

Друга врст бјелоће излази сама без познатог узрока, и то често код једне исте особе, особито код женских, често пута излази сваког мјесеца. то је доказ нечистоће крви, и тад је најбоље чистити се почешће, јер чишћењем, чисти се и крв. Такве особе опажају, да после честог чишћења или са свим се бјелоћа не враћа, или ако се и поврати све је лакша, док најпосље не престане.

(Наставиће се.)

ПИСМА ИЗ СРПСКОГ УСТАНКА.

Писмо. I.

Благородни Господаръ и Брате Нашъ воевода Гаврило Шибалия здравствуйте Напречною лѣта:

Славни витеже и храбри сине отечества свога познатое мене дае и ноше одъ првога племена твога велика храброст произъ ходила и Бранила свое отечество и нистесе дали погазити подъ Гнѣвъ тѣрки зато и още одъ Старине царства нашего тврдоште вашъ предѣль држали и Бранили нистесе дали никадъ тѣркомъ погазити и многосте пакости турцима Чинили и одржалисте ваше предѣле све а мисмо Били подъ пали подъ иго велико тѣрекъ одъ онога истога времена какосмо на косову царство изъ губили Све Еднако до 1803: Године Страдалисмо много и подиглисмое Бранити родъ свои одъ проклете некрѣпене вере во време воине наше висте храбростъ вашъ учинили и ваше име прославили и кмени сте у тополу дошли и ондасмосе засващо разговорили каконемо тѣрке побѣивати щосте могли и ви ими пакости тѣркомъ учинилисмо изъ много предѣласмо тѣрке изъ терали ми и поставилисмо Старешине по обичаю Старога царства нашего како Старешине тако и Судиѣ и помагалае рѣсїа нама а ми рѣсе и у томъ временѣ и примирисе учини Година и полакъ друге мисмо се за ово време сасвимъ преуговорили и войскъ усугурали топова и кумбара и прочи ствари за воинѣ данаске русїа показала воину са турцима и ми смо са рѣсиомъ сада заедно на тѣрке завоевали и рѣсискае воиска веће дунаво прешла и на турке ударила и намасѣ заповедили да ими що пре на тѣрке ударимо а мисмо веће пре тога готови били исасвимъ предѣлима кѣде Народъ сербски есмо у договор Били и таиносмой џебаномъ подъ пѣнили и прочимъ потребама да како ми ударимо и првѣ Баталию учинимо онда ѣе савъ народъ Сербски оруже дигнѣти и ударити противъ тѣрака и разредилисмо воиске све кѣдеѣ коя ударити Еднѣсмо войскъ Наредили управо преко Ерцеговине какоѣе преѣи на тарѣ зато препорѣчѣємо вама и витезовима твоимъ да покажете юначество старо и подигнете орѣжие ваше и возбѣдите народъ отѣде од тарѣ воде и потрудитесе да се на тари састанемо и да се саединимо и тѣрке да изъ терамо да Очистимо свое отечество како щое и и у прво време Било А сада дошло време да прославите име ваше и поздравѣамъ све витезове кои сѣ свама додили кмене у тополѣ у

првога априла овога Года оћемо сасви страна ударити на тѢрке и Саде оно време дошло коесмосе онда разговарали онда ние време било а данас е дошло и на ово наше писмо дами одъ пишеш по онимъ посланикѢ коити книгѢ донесе по нѢмѢ опетъ книгѢ пошли кмене Сотиемъ остахъ вас поздравляюћи и вамъ свако добро желим одъ Господа Бога и од васъ одъ Говоръ очекѢjem

у БеоградѢ

Марта 30-га

— 809.

Кара Ћорђе
Петровићъ предводитель народа
Сербскаго

Писмо II.

Благородни и мѢ изъ брани витеже храбри воевода Гаврило Шибалия ЗдравствѢвите са свомъ братомъ на премогаая лѢта.

Наше поздравлѢ. . . . .

како ми надва писма послато а ви мене ни на едно одъ говора не посласте не знам що се то учини а чѢли смо да сте наше прво писмо примили а одъ васъ одъ говора немамо изъ тога я вама препорѢчемъ Гледат онако какоъ самъ ти писао и кадъ си био код мене како сие обећао да како ми одѢвѢде и ти отѢде тай народъ да возъ бѢдишъ и подигнеш да на. . . . . отечество. . . . . да изъ бавимо одъ ига тѢрскаго тако мой храбри — витеже одъ говорими на — оно прво и на ово саданѢ писмо и ако и како можеш кнама доћи да се састанемо Асадасмо фала БогѢ путь прокрчили изъ међу насъ тѢрака нема ако узоћешъ сада можешъ доћи до насъ и поради що болѢ можеш те тай народъ ближни кодъ васъ возбѢди и ослободи нека бию тѢрке що више могѢ како васъ Богъ учи тако радите Скоимъ остаемъ васъ поздравляюћи и одъ васъ одговоръ очекѢдемъ а за пашѢ Пећскога вали да си чѢо како смо га разбили.

. . . . . еници
. . . . . ия 20-га
— 809 г.

Кара Ћорђе Петров
верховни предводитель
Народа Сербскаго

(Ово је писмо врло слабо очувано, те на савијутке издерано, па се неке ријечи нијесу могле разумјети и та су мјеста остала празна.

Мјесто ње и мјесец кад је писмо писато у полак је оцијепљено. — Р. II.)

Писмо III.

Отъ мене Россійскаго Генерала Леитенанта и каваліера Графа Ивелића
моему милому пріателю соплеменому и храброму воину Гаврилу Шибалѣ
Поздрав

М. П.

Отець Архимандритъ Арсеній Гаговичъ отправлень есть отъ великаго
Генерала све воиске сухопутне и морске, Великаго Цара Александра, кои
много ради за добро народа Герцеговићкаго, зато, како ово письмо при-
мите имате скупить восамъ или деветъ юнакахъ вѣрныхъ отъ якіехъ пле-
менахъ и доћи са Архимандритомъ и съ дружиномъ къ нама только да
незнаду за то турци да небы покварили посао кои мыслимо учинить. Вы
знате да самъ я родомъ Герцеговецъ и родіо се на Рисань и любимъ васъ
кай мою исту Браћю и Богъ васъ у здравлю и юнаштву поддержао.

вашъ единоплеменій

братъ Графъ Марко Ивеличъ

Генераль Леитенантъ и кавалиерь

Маія 21 дня

1812 року Букарештъ

(Мур има у сриједи сунце са зрацима околѣ; с лијеве и с десне стране
два лава; по дну о траѣма објешена два крста; по врху круна са девет
звѣздица, а више тога двоглави орао Р. П.)

Писмо IV.

Отъ насъ Россійскаго Генераль Леитенанта и двухъ звѣздъ каваліера
Графа Марка Ивелича моему милому и храброму воеводѣ Гаврилу Шибалію
и неговой дружинѣ Заповѣдь:

Вы бысте кодъ мене и добро разумѣте мою братску любовь на сву
Эрцеговину, дакле ваља испунить мою заповѣдь. Садіе Великій нашъ Царь
и Императоръ Александръ вся Россій и покровитель и защитникъ вѣре хри-
стианске и честнаго крста помири се Великимъ . . . . . Отмановичемъ
Зато вама . . . . . све сръбно време . . . . . и задѣвате турке
кои . . . . . Ваше . . . . . живите съ ними у любви зачто су он . . . .
креви, языка и племена съ нами а отъ . . . . . заль и эрѣвѣихъ людихъ
чуваи . . . . . и недаите себе у обиду и да си здравъ. Ово писмо кажи
моей браћи и главарима одъ Эрцеговине. Юлія 30 дня 1812 року — М.

Топоћи Господин Архимандрита аци Арсенија любите и чуваите отъ
злиехъ людихъ и ово објавите главаримъ.

Генерал Леитенант

.....
.....

№-го 23.

(И ово је писмо слабо очувано.)

По првом писму од Генерала Ивелића Шибјалија са десет друга
ишао је у Бугарешт. Архимандрит Гаговић због болијести није могао поћи.
Колко су се вајдили и ови што су ишли, ево показује друго писмо Ивелића,
писано два мјесеца доцније.

Надам се, да ћу вам приликом моћи послати што-год и о животу овог
гласовитог јунака Гаврила Шибјалије и његовог брата Јована, а до тада,
да сте ми здраво.

Језера, 20 децембра 1894 год.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

P. V. P.

Risti V. Popović
Pravnik

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ.

Луначке пјесме из збирке С. Радуловића и Б. Средановића.

Издаја Грујичине Љубе.

Шатор пење Новаковић Грујо
У зелену гору Романију,
Под шатором сједе пити вино;
Служи му га љуба Анђелија
Код њега је дијете Јоване —
Луди Јован од седам година.
Кад се Грујо накитио вина,
Онда љуби ријеч бесејдно:
    Анђелијо вјерна љубо моја,
    Почувај ми у планину стражу,
    Јер ме санак оборно љубо.
То Грујицу љуба послушала.
Леже Грујо под шатора свога
Анђелија сједи пред чадором,
Па Анђуша ситан везак везе,
Код ње сједи дијете Јоване.
Но се горе прифатила тама
Али тама нигда није сама —
Но из таме ниче коњаниче
На дорату коњу од мегдана;
За њиме је тридесет турака,
Док се Турци ближе примакнули,
Анђуша је оком погледала,
Док угледа доброга турчина
На дората коња од мегдана,
За њиме је тридесет Турака;
Чим га виђе познаде га дивно —
Да је главом Крајинићу Мујо;
То Анђуши тврдо мило било.
Па ми сједи ситан везак везе
А не хоће пробудит Грујицу.
Кад се Турци ближе примакоше
Угледа их дијете Јоване;
Скочи Јован да пробуди Груја
Ал' не даде Анђелија млада,
Но Јована шаком ударила

На образ му рану начинила,
 Ђаше Јован да бјежи код Груја
 Ал' га фата Анђелија млада,
 У то доба налегеше Турци.
 Но бесједи Крајинићу Мујо:
     Божја помоћ Грујичина љубо!
 Анђа му је Бога прифатила:
     Бог и с тобом Турска сератлијо.
 Мујо Анђи ријеч проговара:
     А за Бога Анђелијо млада
     Ђе је Каур Новаковић Грујо?
 Анђа на њег' оком преваљује;
 Преваљује па му намигује —
 Шарет чини на бјела шатора,
 Да се неби пробудио Грујо
 Анђелија збори полагаано.
 Бад то виђе Крајинићу Мујо,
 Од дората коња оскочио,
 Па уљеже Турчин под шатором —
 Шњеговијех тридесет Турака;
 Навалише Новаковић Грују
 Да његове савезују руке.
 Од сна Грујо на ноге ћипио.
 Докле Турци савезаше Груја,
 Изгубише три најбоља друга,
 Обалише свилена шатора,
 Грујичино узеше оружје
 И његова коња од мегдана,
 Оћераше низ планину Турци
 Савезана Новаковић Груја.
 Мујо јаше коња Грујичина,
 Анђелија Мујова дорина.
 Када били на сред од планина.
 Проплакао дијете Јоване
 Па Грујици бабу бесједио;
     Ајде збогом мој бабо Грујица,
     Ја остадох овде у планину,
     Јере сам се уморно љуто.
 Бад то зачу Новаков Грујица
 Онда Грујо говори Јовану:
     О Јоване мој жалосни сине,
     Ајде поћи мајци Анђелији
     Нећели те примит на дорина.
 Тад потрча дијете Јоване,
 Те се моли мајци Анђелији
 Да га прими на коња дорина.
 Анђа му је ријеч бесједила:
     Нос' те ђаво низ гору зелену,
     Ја те примит нећу на дорина;
 Па довати плетену канџију

Те ошину дијете Јована.

Пишти Јован као змија љута :

Јаох мене мој Грујица бабо,
Ја немогу више низ планину
А тебе ми одведоше Турци ;
Ја остадох у гору зелену
Да ме једу од планине вуци.

Но Грујица сину бесједио :

О Јоване мој жалосни сине,
Ну се припни на станца камена,
А с камена бабу на рамене. —
Да те носим свезан низ планину.

То је Јован послушао Груја

Те се припе на станцу камену,

А с камена Оцу на рамена —

Па ојдоше низ гору зелену.

Тихо Турци гору суминуше

Да их Новак неби припазио.

Но да кучку видиш Анђелију ;

До Турчина коња догоњаше,

Он јој руке у њедарца тура

На очима Новакова Груја.

Када Гору суминуше пуну

У поље су заноћили Турци,

У ледиву дирек ударили

За диреку савезали Груја.

Код њег, сједи дијете Јоване

Мујо пење бијела шатора,

Под шатором с Анђелијом пође.

Остали су ватру наложили,

Око ватре посједоше Турци.

Мујо љуби Грујичину љубу

Под његова свилена шатора.

Кад је било ноћи по поноћи

Заспали су око ватре Турци,

Ал' не спава ко ме је невоља —

Неспаваше Новаковић Грујо

Ни дијете лудани Јоване.

Онда Грујо бесједи Јовану :

О Јоване мој милосни сине,

Провуци се сине под шатором,

Нетли сабљу украсти Турчину ;

Пази сине да не чује Мајка

Али Турчин Крајинићу Мујо.

Но да видиш дијете Јована —

Ка'но брата пиле од сокола,

Провуче се између Турака,

Докле Јован под шатора дође

И украде сабљу од Турчина,

Донесе је до Грјице баба ;

Ал' се пуста извадит не даје,
 Сабља јака а нејаке руке
 Те је Јован извадит неможе.
 Но Грујица бесједи Јовану:

Додај мене сабљу у зубима.
 Јован га је хитро послушао.
 Грујо сабљу зубом прихватио
 А Јован је миче за пожпицу,
 Пошто сабљу бјеху извадили
 Онда Грујо бесједи Јовану:

Удри сине сабљом по конопу.
 Јован сабљом замануо бритком,
 Сабља оштра конои прихватила
 И двије је струке прекинуо; —
 Другом Јован сабљом замахнуо
 Те цијеле свезе прекинуо
 И Грујици руку обранио.

Па дијете ријеч бесједило:
 Јаох мене мој Грујица бабо
 Ће ја твоје посијекох руке!

Ал' Грујица сину бесједио:
 А небој се дијете Јоване,
 Ово није од Грујице крвца
 Но је ова крвца од конопа.

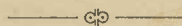
Кад се Грујо рука дофатио
 На ноге је везе окинуо;
 Кад се Грујо везах опростио
 Као да се крила прифатио;
 Па отиде јунак међу Турке
 Те их коље око ватре живе,
 Кад посјече тридесет Турака,
 Онда Грујо пође под шатора;
 Кад уљеже момак под шатором —
 Али Анђа руке заклопила
 Крајинићу Мују око врата.
 Грујица га ногом ударио:

Диж' се курво Крајинићу Мују.
 Чију љубиш лијепу љубовцу?

Кад погледа Крајинићу Мују
 Више себе Новаковић Груја:
 Цикну Мују а покличе Турке;
 Ал' за луду фајде не имаде.
 Сабљом махну Новаков Грујица
 Те посјече Крајинића Муја —
 А уфати Анђелију љубу,
 Па је свеза Новаковић Грујо,
 А дозива дијете Јована:
 Нахрани га леба бијелога
 И дебела меса омнујега —
 А напоји вина црвенога.

У то сабах зора отворила;
 Подиже се Новаков Грујица,
 Те узјаха на коња дорина,
 Засе тури дијете Јована;
 А с Турака рухо и оружје
 На друге је коње товарио,
 Па поћера Грујо уз планину;
 А својози љуби Анђелији —
 Даде Грујо соху кирицинску,
 Да му коње ћера уз планину,
 Она гони пјешки на опанке
 И ту јој је доста добра било;
 Док дођоше гори Романији,
 Ту Грујица попео шатора,
 Па он стаде пити вино хладно
 Са Јованом нејакијем сином.
 Свог Јована међу очи љуби —
 Па бесједи љуби Анђелији:
     Анђелијо моја вјерна љубо,
     Ал' ми волиш сабљу целивати,
     Ал' свијећом волиш свијетлити?
 Но бесједи љуба Анђелија:
     Господаре Новаков Грујица,
     Свијећом ти волим свијетлити
     Него твоју сабљу целивати —
     Ако јадна ни спавати нећу,
     Јер је твоја сабља погањена,
     Погањена крвљу од Турака.
 Мудра била китна Анђелија —
 Мудра била ту се преварила!
 Скочи Грујо на ноге лагане
 Те направи воштану кошуљу,
 Запалије са четири стране.
 Кад јој огањ до очију дође
 Она моли свога Господара:
     Недај Грујо твоје очи црне,
     Доста си их пољубио пута.
 Ал' бесједи Новаков Грујица:
     Анђелијо моја вјерна љубо,
     Док љубио — дотлен и бранио —
     Сад не брани Крајинићу Мујо.
 Кад јој огањ до дојака дође,
 Тад бесједи свом сину Јовану:
     Недај сине твоје бјеле дојке,
     Које су те млеком подњивиле.
 Ал' бесједи нејаки Јоване:
     Гори кучко да би изгорела,
     Ако си ме млијеком ранила
     Али ме је доста стало скупо:
     Гонећи ме пјешки низ планину —

Бијући ме бичем плетенијем,
 На баба ме товарила мога,
 На образ ми рану начинила —
 Кад сам етио пробудити баба,
 Него гори да би изгорела.
 Тад изгоре кучка Анђелија,
 Претвори се прахом и пепелом
 У зеленој гори Романији.
 Грујо оста на врх Романије
 Са Јованом нејакијем сином,
 Испиајућ црвенику вино —
 Хоће Грујо весела му мајка
 Њему мајка а мене дружина.

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

Њ Њ И Ж Е В Н О С Т .

ПЈЕСНИК И ВИЛА од Николе Ј, друго издање. Цетиње Државна штампарија 1894.

(Свршетак.)

Пјесник тражи и зове вилу своју другарицу, која му се одзива и немплосно али право шиба Српство и његове мане: неслогу, мржњу, завист, злобу, пизму и завршава му са тијем, да добро умије туђина служити. А пјеснику говори и приговара да је идеалиста и оптимиста у мислима о Српству, да спава и дријема, па га пита што не пјева како треба; ће му је оштро перо и оружје; ће су му младе снаге, што их не прикупи околу себе а не отресе се старијех назадњака, кад је такво вријеме дошло, па не удари негђе, које ако учини, вијенац му обећаје а за побједу још унапријед прориче. Ово је неколико вилних говора, на која сад пјесник одговара.

Пјесник се бори са својом другарицом, не даје јој ока отворити, брани Српство, не да ни муси да на њега пане, љути се на вилу, опориче њене ријечи, умучава је; али најпослије кад чује за борбу, признаје, да не може то учинити, јер Српство још није прокљато једном идејом; а да не би остао побијеђен од своје другарице, прича даље, кад би дошао тај жељни час, он би радо ступио у редове часнога и поштенога грађанина и војника у тој светој борби, па је најпослије моли, да се више не причају о таквим стварима, него да га води у облаке, у пештере, да му покаже ће је љубав, коју још није могао наћи, да му објасни, што су то сузе, што смрт а што вјечност. —

Сад наступа филозофија пјесникова.

Вила чини своме милењаку по вољи, прича да не зна што је то смрт а вјечност краја нема, горе нема плача, весеље је вазда, док се ми на земљи све бојимо ништавнлу нашега материјалнога живота и што живимо све да преживимо у јаду и страху и још да мијешамо наду са сумњом, што ће бити са нама иза гроба. —

Пјесник задахнут првом Хришћанском филозофијом, каже да то само људи подобни животињама могу мислити, а што се тиче њега, он вјерује у будући живот, што износи у неколико снажних и једрих правих филозофских пјесничких мисли, па завршује оловом, да сажалијева своју другарицу, кад не може умријети, него остаје да изабраје вјечите дане. —

Вила заћуткује на ову шибу од пјесника, па му прича даље о њој и њеном плачу, како је једанпут Бог казнио, што му се противила, јер му је тражила, да јој измијени плаву боју косе и очи, коју је он био одредио, и да је непрестано сузила и плакала за неколико вјекова и била слијепа, од којих се суза сточи Скадарско језеро. Тако се Богу прохтје једном да види своју творевину — цио свијет, кад угледа Скадарско језеро зачуди се откуд оно онако красно и плаво, јер се није могао сјетити, кад га је

створио. Тада му духови казаше како је постало и сви га замолише да им помилује вилу другарицу и да јој поврати вид. Бог се на молбу духова смилова, поврати јој вид и поведе је на свој трон да је покарану задовољи и да јој покаже своје творевине. Вила кад је угледала Скадарско језеро и његову околину, буде изненађена и очарана љепотом њином; па то ће јој Бог рећи, да је она вода од њених суза, а њена боја — боја њених очи и косе, и да је све лијепо што његова света рука врши и усљед тога што је постало усљед њених лудих жеља тако красно и чаробно, поклони јој га са свом околном — Зетом у прђију.

Сад пјесник и вила растављају се а углаве да се опет састану у прољеће, да продуже даље причу о Зети — о српској мајци, која је пуна светијех врлина...

Прошла је зима а дошло је прољеће — рочиште пјесника и виле.

Пјесник се налази усамљен у свом стану; купи и сабира зрна мудрости. Вила на једанпут долази, даје му на поклон киту цвијећа и прича му како га је набрала по Косову, које је изникло из пепела и крви српскијех јунака, па га опет подетиче на борбу, пошто су на Српство муке, пошто је стање ужасно, пошто туђин све удави и све притиште, пошто је Србин почео свој језик губити, пошто нестаје српскога цвијећа из српског врта, и завршава му да је готово мртав, да нема слободе, па ако се икад мисли за његову будућност радити, сад је згода, сад треба или икад. —

Пјесник одговара другарици да има сабљу оштрију сад него икада, али да је није паметно водити и са њом крвавити, пошто у Српство нема слоге, па да се још горе не уради.

Вила му казује ако је нема у Српству има је у његовоме маломе стану, а Бог ће је дати и у њему, па завршава са братом Русом, како га неће пуштати сама у тој борби, само да је он отпочне.

Пјесник се опет на другарицу љути, па јој говори, да причају како су углавили о Зети и да се њом прошеташу, почевши од града Ободе Иванове престонице, преко тврдог Жабљака, острва Лесендра и преко Забеса у Црмници; преко риболова Радуша, преко Крњица, Крајином испод Голика планине, да виде свете задужбине свете Јелене и Владимира; даље да пођу преко Скадра, да чују штогод о снаси краља Вукашина, о јелинској насеобини, о римском заузећу; па у повратку да пријеђу преко града Медуна, који памти војводу Стевана Захумског, војводу Дрекала, Орлево, страшни полом Турака — даље, који памти Куче — мужа љуте Арбаније, Ком главу од планина и краву Фундину; па одатле да сађу на увору Рибнице у Морачу, ће је Немања двор зидао и све Српство одатле око себе сабирао, још да виде ту стару Дукљу, која свједочи римску величину, по којој сад Пипери торове плету и купус саде; — да се свему томе надиве, а оно њих да научи како зла судба постиже и најслабије државе, силе, људе, као и силну римску царевину и њене силне краљеве и царе. —

Вила одвраћа пјесника од тога пута, па му прича како се подижу велика царства од малих државица. Спомиње му Ромула и Рим. Прича му историју краљевства које је трајало два вијека и више мало. Наставља о републици и њеним славним људима и дјелима и тврди до таквијех врлина као што би у то доба још не има људство до данас. Прелази на вијек Августов и његову историју и за њега тврди, да још није било таквога вијека, који се дичи и поноси са Титом, Тројаном, Марком Аврелијом, па најзад наводи и звали како га меки живот сурва у ашбис пропасти.

Пјесник се ерди што му другарица спомиње Ромула, пасторка вучице братоубицу, а тврди да све мора пропасти и срушити се, што не изникне на темељу правде, и да сваки мора платити, који се у туђе башти и туђе на силу осваја и граби.

Вила љутито сад пјеснику приговара, што онда не тражи отето и изгубљено своје: Призрен стони, Сарајево главу од Босне и сто градова још, које Србин има покрај Дунава.

Пјесник дубоко дирнут у срце, моли вилу да му даље прича о Риму, да му не вријеђа раче, а то ће се тек онда остварити и учињети, кад Српство добије слогу.

Вила сад прича како Рим послјје пропасти подиже из пепела Петар Рибар из Јудеје и да га је заосновао на темељу правде и поштења; да се доцније подиглоше у њему два трона: незнабожачки и хришћански, први се одсели у Византију а други оста у Риму. Кашиње Костантин с крстом сједе у Византију и сломи незнабожачки, који живље скоро десет вјекова, у којима се водила нечовјечна борба са: Арапима, Аварима, Србима, Илирцима и Бугарима, док се најзад и он не распаде као стрвина без живота, коју срлови разнијеше, а српски орао да је угробио дио између мора и Дунава.

Пјесник раздражен величанственим догађајима прошлости људства, прекида вилу, па јој прича о људском ништављу данашњем и општрим пером немилосно све то шибла и завршује, како је данас жена узела крму чврсту.

Вила га тјеша са тијем, да он има анђела сапутника живота а у опште о женским слабостињама не треба ни говорити; а наставља му о Србима како су домиљеди из Азије, иза Карпатских гора, из равних поља Паноније у Византијску царевину око Дунава, ће је са великом муком основао жупанију а мало кашње и краљевину. Прича о жупанском добу, почиње са Чеславом како је био уједињо и скупио био у своју државу: Босну, Дукљу, Рашку, Посавље и Поморавље; даље прича о Владимиру, о његовом ропству, о његовој смрти, како послјје тога постиже зла судба и Србију и Бугареку и да их Василије Грк осваја услед њине неслоге; даље му прича о Војиславу и Константину Мономаху и њихову побједу над Грцима; даље како је Михаило, син Војиславов, ослободио Бугаре од Грка и дао им свога сина Бодина за цара по њиховој вољи, кога прозову Петар, о његовом ропству у антијеску тавницу, како се злом одужио своме избавитељу Радославу по наговору своје жене Јакинте; завршујући најзад како је било још седам владара од Бодина, који нијесу ништа могли учинити, док се није родио велики Немања, од кога су били седам краљева, два цара и св. Сава.

Пјесник осуђује неслогу српску и бугареку и пита унапријед своју другарицу, какви су били Срби за вријеме те свете и славне српске Куће.

Вила му одговара и прича, да је имао љубав превелику к домовини и владоцима, да је био као злато, пун поштења, храбар, честит, бистар, тврд и вјеран и да је говорио „истока је наша круна“. И вила се сад сама раздражује на то славно српско доба, па са неким уехићењем и заносом прича даље, да и сад гледа у памети српске јунаке и витезове како језде са бојним копљима на коњима по Вардару, да и сад причуја јеку и дavorије пјесама, како тада Срби пјеваху изгранице и како зваху звјерове, да их нахрание месом Кантакузена и његове војске; како ће затрести стари Олимп са Јупитером, боговима, духовима и херојима; како ће отети богу од богова громове силне, како ће петјерати коње на врх Еликона, како ће

заработити кћери богиње Мемнозине па их поудават по Србији великој чак у Дубровнику, како су Марс и Минерва пријешли у српски логор на силу смјелога Србина, па свршује са тиме хвалећи пјесника милењака и свога друга да његови Срби Црногорски витезови не уступају ни једним јунацима на свијету, само треба да их још једном острви крвљу да ослободе Душанију, а нека се не боји горе бити неће него што је сада. Овђе наступа празнина, вила је дубоко загазила у јадно Србиново срце, из којег је излила јед и чемер, но то је њен милењак оставио добу и времену, да га они на видик изнесу.

Пјесник кука и жали, што и он није живио у то славно доба — у те дане, да својом истином нахрани вука или гаврана иза Качаника тамо пут грчких страна, па сувише дирнут и раздражен данашњим стањем Српства моли вилу, да му више почети разговор не наставља, већ да му што год рече о Немањинима.

Вила му прича о њима, како воде порекло од Тихомиља рашког жупана, који је Градињи оставио неку малу државицу, којој он доцније пренесе престо на Рибницу и ту роди Немању. Даље наставља о његовом раду, па редом и о цијелој кући Немањина и све то критичким духом прелијета одијенивши најзнатније моменте из те славне српске прошлости из доба српскога силнога царства и његовог пада тако, дао читаоца то толико узруји, али читаоца српскијех осјећаја као силна електричка струја.

Пјесник потрешен причом своје другарице о пропасти српске величине и царевине, кличе Бога, правду, духове, свеце да је свете, као и проливену крв српскијех царава Душана и Уроша; хвали опет Србина а вили збори да му даље причање настави.

Вила сад такође хвали Србина па наставља о Вукашину, о Краљевићу, о Косову, о Милошу, Лазару, Вуку и прича тако, како још нико није о томе ни у прози ни у поезији писао.

Пјесник стане Косово клети, кад је тако несретно за Србина било.

Вила му не даје, хвали Лазара и Косово, па му наставља о даљњој судби Србије: о Црнојевићима, о херцегу Стјепану, о Деспотима, о Карађорђу, о данашњој младој сјајној круни Србије, о мученицима његова витешког Дома и са тијем свршава и вила свој говор и пјесник своје дјело.

У наведеној овој величанственој и огромној идеји, којој подобне до данас не имасмо ни у прози ни у поезији ни од пјесника ни од историка романтичара или научника, можемо видијети што је Србин био од постанка свога скоро до наших дана у паралели са другим народима, на рачун којих је својом душевном силом и изникао и постао својим силним и снажним, као какво је мјесто заузимао, какву је улогу играо, какво му је то данас и какво у предстоји, колико је вјеровати према догађајима историје. Дјело садржи у себе дубоку философију, која се не види одмах, нити избија сама без предмета на површину читаоцу пред очи, него остаје прикривена под лакоћом тачнога и течнога језика и српске идеје, која кроз сву књигу е почетка до краја тако силно тече и избија као бистро, бурно и свјеже планинско врело, које нигда не пресушује, коју човек само може пронаћи дубоким умовањем, укрштајем пјесникових мисли на по се у идеји и паралелом српске и свјетске историје. Ово је оно, што можемо назвати убави цвијет или слатки плод, који је накаљемљен на здравом деблу народне поезије, који је орошен оном светом водом е вилина извора, које поста, као и скадарско језеро, прво идејом народном а ово из исте идејом Србина пејсника.

Какав је год постигао пјесник напредак у идеји не мање постигао је у језику усљед чега ће достојно мјесто заузети на српскоме Парнасу.

Цитате из овог дјела нијесам хтио наводити једно што ми није била намера цијенити је са естетичке стране и пјесничкога облика јер то читаоц у читању сам види, а друго и кад бих то чинио не знам што је љепше од љепшега, јер кад читаоц једно чита, наслађава га то, а чим пријеђе на друго оно му срце запљенује па тако све редом од почетка до конца.

Дјело је ово једно широко поље, које је засађено сваковрсним и најљепшим српским цвијећем, које није у стању један обичан човјек побрати и у киту га или вијенцу сплести.

Појава оваквих пјесника јамчи народну будућност љепшу и сјајнију а дјело је прави путевођа, да сви разбраћени и раскомадани Срби обрнемо очи и погледамо у свјетлост чисту зрачну и сјајну из хаоса и таме који нас окружују и гутају. Дјело заиста можемо назвати народно еванђеље, јер је опјевано на темељу народне прошлости и садашњости, оно не одступа од народних жеља, особина и његова духа, него му вјерно слиједи као стражар или чувар анђео хранитељ.

Лијени српски језик је пјесника и његово дјело подигао на висину а пјесник је језику дао већу цијену кад се њиме учимо овако послужити и цијену му доказати; српска идеја пјесника је овјековјечила а њу је пјесник створио у најсавршенију љепоту у српској литератури ове врете, из чега се види, да је пјесничково срце, душа, мисао и све његово скроз прожмано, опивено, задахнуто и задојено Српством и српским родољубљем.

Утицај поезије је од великога замашаја и значаја по човјеков дух, а како по њега као по јединицу, тако исто и по цјелину — народ, који је сложан из тих јединица. Божанствена њена моћ опажа се на сваком кораку у прошлости и садашњости нашега народа. Она је нама Српство очувала, која му износи величанствене, најжалостивије и најсјајније моменте живота његова у таквим крајним, дивним и моћним сликама те су га и одржале. Ти momenti српске прошлости, та мудра, велика и витешка дјела српскијех синова — јунака витезова, те муке, искушења, патње, синџири ропства — све то и још много другога у најтежим данима одјецало и лећело неком тајанственом силом свуда широм Српства са божанствених струна српске виле посредством дивних и чудних *јаворгусала*, те су гладнога и нејакога Србина храниле и снажиле и као сиљном струјом електризирале, те је знао бранити и обранити себе, част и слободу или за то панути.

Српска је поезија алем камен и у свјетској литератури, којој нема равне, која ће вазда сјати док је народа. Гете је под старост изучавао српски језик да окуси и на оригинаду од те моћи и сласти божанствене српске поезије. Српску поезију имају у преводу сви просвећени народи. Сву ту моћ видимо и у „Пјесник и Вили“, у њој има све оно што је народу најсветије и најмилије, најдражије и најидеалније. У њој видимо сву српску прошлост, садашњост, као што већ рекох, из чега провирује и будућност као сунчана свјетлост иза тминових, непрекиданих, црних и густих облака, или мјесечина кроз јелове гране. У њему су покупљена сва србинова бисер зрна, сложена у дивном низу, који је искићен и поткићен и сребром и златом, који је плод пера Николе I. с народне поезије, снажно србинову душу храни и чемерно му срце слади, да што скорије испиједи вођу из сухе дреноваче, да изађе смјело на поприште душманима, и да Бог да брзо дохранила!

Ј. Рогановић.

ШАЛА И ЗАБАВА.

Анекдоте, већином из медицинског свијета

прикупио Др. Клеант Теодоридес.

11. Разговор између доктора и болесника.

Доктор: Шта је теби?

Болесник: простићеш, господине *Доторе*, слаб сам нешто.

Д.: Гдје те боли?

Б.: Нат, на жли пут, ка да сам ујад *дотор* — а што ме питаш, кад ти боље мож напипати ми болест.

Д.: Од кад си слаб?

Б.: Од мратинскијех поклада, господине *доторе*.

Д.: Јеси ли био до сада какве медицине?

Б.: Вала, ако ја нијесам био те *мцидине*, није нико; то ми је и кућу ископало.

Д.: Ће ти је мука?

Б.: Вала, кад ме *чојак* гледа, помислио би, ере сам здрав ка' јарац, а леба ми бѣн сам.

Д.: Можеш ли јести?

Б.: Јијем барабар ка' вук.

Д.: Спаваш ли како?

Б.: Ка' стара *прижнаница*.

Д.: Пијеш ли што?

Б.: Не, кад немам.

Д.: Можеш ли ићи?

Б.: Ка' пас.

Д.: Радиш ли како?

Б.: Мађе боме, радим ка' магарац, и ако ми се неће; но сам забести-јао, и право је да ме ишћераш, а невоља ми је, и све би заборавно, да ме оћеш ископрати од ове болести.

Д.: Ма што бих ти помогао, јадан не био, кад изгледаш, као што велиш, здрав као јарац, једеш као вук, спаваш као стара *прижнаница*, пијеш — осим кад немаш, идеш као пас, а радиш ка' магарац!? Хајде, жив био, па се владај и даље тако, то ти је најбоља *мцидина*, па ћеш, ако Бог да, оздравити.

Б.: Бог те чуо, господине *доторе*; сад ми је лаше, ка' да си ми руком све мака' — збогом!

Разне биљешке.

Николај Семеновић Љесков. Руска филологија претрпи опет тешки ударац. Ноћу 21 фебруара умрије један од најславнијих сувремених руских књижевника, који су се прославили у посљедним 30 годинама, а то је познати Николај Семеновић Љесков, у 64 години живота. Овај славни филолог родио се у селу Горохово Орловске губерније 4-ог фебруара 1831. Будући племићке породице изобрази се у гимназији града Орлова, а свршивши ту гимназију записа се у филолошки факултет Кијевског Университета. Оставши Љесков сироче од 15 година, поднесе много мука, док сврши своје науке, јер се је морао бринути сам за свој опстанак, те тако је давао лекције дјечи богатијех. Свршивши Университет млади филолог ступи за неко вријеме у државну службу, као чиновник министарства Просвјете. Служивши ту 3 године, остави службу и ступи у службу код неког богатог трговца. У тој новој служби морао је непрестано путовати по Русији, те тако је имао прилика виђети много градова и упознати се с обичајима многих покрајина. Ова путовања служиле су му као темељ његовог филолошког стадија, јер је скупио огромног материјала, биљежећи сваку ствар, особито из разних религиозних секта, које постоје у Русији, а све је то кашње употребљавао при писању његових романа.

У осталом млади филолог обдарен од природе проникнутим духом, сваки је феномен дубоко сваћао и вјерно цртао у својим дјелима. Особито је Љесков успио у описивању сцена из руског клерикалног живота.

Љесков најприје се показа у филолошки стадијум 1860, и својим првим дјелима задоби велику популарност као вјешт писац. Саме његове расправе из црквеног живота повукоше срчбу многих врло слободоумних журналиста, који су га напали многим чланцима, да је он тобож присрастни писац и клерикални ласкавац. Започе ужасна полемика, које је резултат био тај, што је Љесков издао два сатиричка романа: „Никуда“ и „у Ножу“, и причу: „Заборављени“. Млади филолог морао је испити много чаша чемера у првим годинама његовог филолошког стадијума. Његови непријатељи завиђајући му на његове вазда-зслене ловор-вјенце, које заслужи потпуним правом и тако рано, нијесу могли подносити овај прерани успјех његов, те настојаху из петнијех жила да га помраче. Али Љесков не обзирући се на клевете, продужује радити неуморно. Као ремек-дјело његово сматра се, велики роман: „Свештеници катедралне цркве“, у којем писац вјерно и живописно описује и црта друштвени и домаћи живот сеоских свештеника руског епархијалног клера. Затим велику сенсацију побудио други роман „Потанкости из архијератског руског живота“, који је излазио у подлистку петроградских „Новости“, и у којим писац црта разне сцене друштвеног и домаћег живота преставника највишег руског клера.

У посљедним 10 година т. ј. од 1885 до 1895 године, Љесков бавио се чисто филолошким и историјским дјелима, износећи ужасни антагонизам

на руско филолошко поље, а не подражујући ниједнога од млађих руских филолошких знаменитости, као Короленка, Торхова и т. д. које осуди као новајлије и следбенике Золине школе, Мопасанине и осталих.

Љесков није био славољубив. Проживи живот у опште незнатни и јадни, признавајући своје мане филолошке, и не примајући ласкања ничија. Као доказ тога признања изијекнемо његов завјештај: „Ово је мој тестамент.“

1) После моје смрти молим да ми парају тијело и да тачно определије узрок моје смрти, а да се исти уведе у лијечнички протокол. Ово парање сматрам неизбјежно, да би се упознала болест мога срца, од које сам боловао кроз читав живот, и коју сви лијечници нијесу признавали да она постоји, са свима њиховим проматрањима и дијагнозима.

2) Молим да ми се тијело укопа најпростије и најједноставнијим начином, као тијело пуког спромаха посљедње класе.

3) Да не буде никакво публицирање о мојој смрти, никаква церемонија за спроводом, никаква парада, осим једног свештеника, а скриња да је херметички затворена, пошто се у њу положи претходно парано тијело моје.

4) Док год траје мој укоп, молим, да се не произнесе никакав надгробни говор. Добро знам, да сам имао много мапа, премного недостатака и потријешака карактера, и да ја нијесам достојан похвала и туге што ме нестане. Ко жељи осудити ме, може слободно, знајући да сам ја само себе осуђивао кроз читав живот.

5) Не билежим никакав избор односно мјеста мог укопа, пошто ми је то све једно; али молим све пријатеље, познанике и оно мало сродника, да би послушали моју посљедњу жељу, и да не положе на мој гроб мраморну плочу, или који му драго споменик или мавзол, осим простог дрвеног крета. Ако тај дрвени крет сагне од многог времена, а нађе се смилујући се човјек, који би желлио да га понови, може то учинити, и од сада му изразујем моју неизмјерну благодарност. Али ако посље неког времена се заборави понављање крета, то је знак, да се мора угасити моја успомена.

У Пешрограду, 2/14 фебруара 1895.

(Потпис) **Ник. Љесков.**

Ћезаре Канту. Један од највећих историчара нашега вијека, Ћезаре Канту, умрије назад мало времена у Меднолапу у 88 год. живота. Канту се је родио у Брањиви у Ломбардији 5 септ. 1805. Био је примјер јединствени можда прераног развића и образованост, јер тек у 17 години живота постаде професор граматике у Синдрији, а након године дана доби исту катедру у Лицеју свога рођенога града.

Одављен пређе у Ромо, а затим у Меднолап, ће и проведе скоро читав вијек, радећи неуморно и издајући много романа, појезија, историјских дјела, који сачињавају најважније сачињење славног мужа.

Из његових романа „Маргарита Пустерла“ сматра се дјело првога реда. После историјских монографија, написао своје највеће дјело „Општу Истрију“ у 35 свезака, који су се издавали од 1838-1847.

Канту написа осим тога и „Bon senso, e bon cuore“ т. ј. „здрав разум и поштено срце“, дјело пуно дивних религиозних осјећаја. Посљедње његово дјело било је „Реформа у Италији и њени напретци“, ће се огледа његова жарка чежња за католицима, и ватрени му ентузијазам за Папу. Готово у свима дјелима Кантуа опажа се исти рад за папство.

Томе ентузијазму према Папи има се приписати то, што рад неуморног писца оста без икакве популарности у његовој отаџбини, и умире као муж

превелик за остали свијет а најмањи патриота за непријетеље му Италијанце. Канту је био и као политичар велики и много пута би изабран вијећником, али ни ту није заборавио Папу, већ год. 1869 само он с једним другим вијећником дао је глас против политичног брака.

Пут око земље на коњу. Руски књаз Вјажевски пропутовао је сву Азију на коњу. По свој прилици се налази у Светој Гори. Мисли пропутовати Јевропу и Сибир, па се управити у Берингово тијесно, па прећи на коњу преко мора, које је по 2 мјесеца у години дебелим ледом покрито, и тако ће пут Сјеверне па јужне Америке, од Аљаске до Огњене Земље. Тај је пут најдужи под сунцем, и врло тежак. Путovati на коњу из Јевропе и Америке није лака и обична ствар. И сама помисао тог пута је доста оригинална, а камо ли факт. Књаз прима о својем трошку и супутнике, који знају енглески и фотографију, да снима разне пејзаже, костуме, типове, и т. д.

Руска Археолошка Академија у Цариграду. 26 фебруара отворила се је великом помпом у Цариграду, на Пери улица „Имам“: „руска Археолошка школа.“ Свечаности је присуствовао цвијет руске колоније.

Пресједавао је руски посланик Г. Нелидов, а били присутни још генерални консул Лагојски, Архимандрит руског посл. Борис. После освећења водике било је пригодних бесједа. Руси су се за дуго колебали, дали ће отворити ту Академију у Риму, у Атини или у Цариграду; али пошто је главни задатак те Академије да испитива бизантијску Археологију, то још Пок. Цар Александар III. ријеши, да се она отвори у Цариграду. Директор те Академије је проф. Успјенски, који је такође држао тога дана бесједу, у којој изнио напредак бизантијске Археологије у Русији. Међу осталом рече, да је криво миљење, које влада на Западу, да су истраживања Гибона савршена. Још је говорио, да је Цариград огњиште, из којег су добили Руси свијетлост хришћанства и знања.

Стари грчки новци у Русији. Око Ренија, селак копајући у свом винограду корјен прасталог стабла, нађе 500 комада златног новца. Од њих 130 имају с једне стране главу с кадигом и натписом „Филипа Архидеја,“ а с друге оружје. 364 комада имају профил Александра Великог с именом и жену крилату, ваља „побједу,“ а 6 гологлаву елику с натписом „Тиршита,“ а с друге стране оружје.

Највеће здање на свијету. Познато је да се два града саједињених држава: Њу-Јорк и Чикаго такме од памтивијека, који ће што оригиналније створити.

Чикаго има већ одавна кућу од 25 катова и та је кућа била највећа на свијету. Но Њу-Јорк, који је више од два пута већи град од Чикага, није то могао ладнокрвно подносити, и ето ће се ријешило саградити кућу од 30 катова. Испод куће биће улице, а изнад улица мостови, на којима ће лежати зидови те оригиналне куће. За мјесто су изабрали средину града. Моћи ће да живи у тој кући до 80,000 душа. Имати ће своје позориште, кафане, дућане разноврсне робе, уред пошта и телеграва, жардине, у њој ће се издавати новине, које ће писати само о догађајима те куће. На 20-ом кату биће мјесто за трк, болницу и поликлинику за становнике те куће, а биће и миритељни суд. Биће у њој 4 цркве разних религија; еле биће све што је човјеку нужно и моћи ће човјек да се задовољи свачим, чим се може и у највећем граду. За то ће и човјек морати говорити-кад са 30-ог ката силази у град: Данас идем у Њу-Јорк.

„Балканска Царица.“ Другог и трећег дана Ускреса престављало се је у новом српском позоришту Лазе Дунђерског у Новом Саду ремек дјело нашег Узвишеног Књаза „Балканска Царица.“ Претстави су присуствовали Срби из разних крајева. Ту је било и Словака. Сви су остали очарани, и понијели су собом неописани упечаток. Позориште је било дупком пуно. „Балканском Царицом“ наш Узвишени Господар у правом смислу стиха може узвикнути: *exegit monumentum aëre perennius.*

Змајовине Спихватице. Др. Јован Јовановић, познат у појезији под именом Змајова, творац „Ђулића увеоца“ почео је, да издаје низ својих пјесама у свескама под насловом „Спихватице Змајовине.“ Ко у напред пошље новце I. и II. свеска стоји 8 шестина, ипаче стоји фиорин. Сувишно је препоручивати Змајовин бисер, пошто га најбоље препоручујеи ме пјесниково.

Примили смо на приказ сљедеће књиге, и у замјену сљедеће листове:

Правила православне цркве с тумачењима. Радња Никодима, Епископа Далматинског. Књига I. Нови Сад 1895.“ Реферат о овоме научноме дјелу нашега првога српскога богослова на Југу остављамо на аманет посеетрими „Просвјети“.

Макарија Митрополита Московскога, православно Догматично Богословије. Први дио. По трећем издању превео и гдјегдје допунио Протосињел Митрофан Шевић, професор у Богословији карловачкој. У Новом Саду. 1895.“

Породица и Религија, проповјед Оца Августина од Монтефелтра, с талијанског превео Јереј Илија Шумановић.

„Руск и Архив“, годъ 33. 1895. Москва.“

„Улог. květy. Ročník XXII. 1895. kniha XXXIV.“

Странникъ, Духовный журналъ. 1895. Апрель. С.-Петербургъ.

Ратник, лист за војне науке, новости и књижевности, година 17. 1895. Књига XXXII. Свеска III. Март. У Београду, издаје главни Генералштаб, одговорни уредник, ђенералштабни потпуковник Драгомир Вучковић вр. Дуж. Начелника историјског одјељења.

Русская Вестда. Мартъ. Годъ первый. 1895. С.-Петербургъ.

Osveťa. Ročník 25. 1895. Číslo 4.

Просвјета, лист за цркву и школу. Издаје Канцеларија Министарства просвјете и црквених послова. Свеска III. Година VI. 1895. Цетиње.

Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn. Redigiert und herausgegeben von Prof. Dr. Anton Heilmann. IV. Band. 1895. Januar. 1. Heft. Budapest.

Весник Српске Цркве, лист свештеничког удружења. Уредник протосињел Виктор, проф. богословије. Свеска III. Март. Година VI. 1895. Београд.

Općinski Glasnik, мјесечник „Zadruga općinskih činovnika u Dalmaciji.“ Година I. Број 1. Спљет.

Домашень прителъ, мјесечно списание за наука, религија, промишленост и домаќинство. Апрель. 1895. Година V. I. Број 4. Издава българското Евангел. Дружество, въ София.

Нови васпитач, орган за педагошку књижевност, уређује и издаје Мита Нешковић. Свеска III. Година VIII. У Новом Саду. 1895.